

KUNSKAPSSTÖD

FÖR DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

KUNSKAPSSTÖD

FÖR DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5
VARFÖR BEHÖVS ETT SÄRSKILT KUNSKAPSTÖD OM INFLYTANDE OCH DELAKTIGHET?	6
Den nationella politiken för mänskliga rättigheter	6
Ett rättighetsbaserat arbetssätt	7
Syftet med kunskapsstöd om delaktighet och inflytande	7
Rätten till delaktighet och inflytande	9
ALLMÄNNA UTGÅNGSPUNKTER FÖR ARBETET MED DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	9
Vad innebär delaktighet och inflytande?	10
Hur utövas delaktighet och inflytande?	10
Hur ser utmaningarna ut för rätten till delaktighet och till inflytande?	10
Civila samhället	11
ALLMÄNNA VÄGLEDNINGAR FÖR ARBETET MED DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	12
Europeiska koden för samverkan med civilsamhället	13
Samverkanskartan	15
Sammanhanget	17
Generella erfarenheter från samarbetet med civila samhället	17
LÄNSSTYRELSEARNAS ARBETE MED DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE ..	17
Rekommenderade rutiner	21
GODA EXEMPEL	28
Möjligheter i mellanrum	28
Betaltjänster	28
Tidiga insatser för asylsökande (TIA)	30
Partnerskap Skåne	30
Reservatsbildning Ivö	31
Samråd sverigefinska minoriteten	32
Frostviken, Länsstyrelsen Jämtland	33
Tillgänglighetsforum, Länsstyrelsen Kronoberg	34
Ungdomsråd, Länsstyrelsen Jönköping	35
Vindbruk i Västerbottens län	37
Samråd med den samiska befolkningen	38
Rennäringsdelegationen	38
Överklagande	39
FRAMÅTBlickande SLUTSATSER	40
REFERENSER	42
Rapporter och andra skriftliga källor	42
Samtal, möten, webbseminarier och enkäter	42
Webbplatser	43

INLEDNING

Idag finns det olika förhållningssätt, förutsättningar och kunskaper om samråd och andra inflytandeformer i länsstyrelsens verksamhet, vilket också gäller för metoder och rutiner.

Detta kunskapsstöd är framtaget som en hjälp till medarbetare för att säkerställa ett delaktighets- och inflytandeperspektiv i länsstyrelsens verksamhet. Medarbetaren får vägledning i hur ett delaktighetsperspektiv kan beaktas i exempelvis planering, projektbeskrivningar, framtagande av strategier eller policyer, genomförande av insatser eller beslut.

Det innehåller även konkreta tips och exempel från länsstyrelserna på hur inflytanderåd och

dialog kan upprättas och utformas. Stödet tar sin utgångspunkt i de sex principerna för samverkan, enligt politiken för civilsamhället, och den europeiska koden för samverkan mellan idéburen och offentlig sektor. Stödet innehåller även rekommenderade rutiner för att säkerställa ett delaktighets- och inflytandeperspektiv.

Förhoppningen är att kunskapsstödet blir en integrerad del av andra åtgärder för det rättighetsbaserade arbetssättet. Den kan med fördel läsas som en mer utvecklad rekommendation om hur den andra principen i det rättighetsbaserade arbetssättet tillämpas, det vill säga principen om rättighetsinnehavarens perspektiv.

VARFÖR BEHÖVS ETT SÄRSKILT KUNSKAPSSTÖD OM INFLYTANDE OCH DELAKTIGHET?

Delaktighet och inflytande

Invånarens erfarenheter och synpunkter är det demokratiska och rättighetsbaserade statsskickets huvudsakliga resurs. Det motsvaras också av en grundläggande rättighet. Alla har rätt att delta i och bidra till samhällets utveckling, utan diskriminering.

I en internationell jämförelse har Sverige kommit mycket långt i respekten för demokrati och mänskliga rättigheter. FN:s granskningskommittéer för mänskliga rättigheter välkomnar de generellt höga nivåerna på valdeltagande, jämlikhet och jämställdhet, uppväxtvillkor och rättssäkerhet.

Det betyder inte att samhället är problemfritt eller utan utmaningar. De demokratiska arenorna, det vill säga de platser där tankar, åsikter och intressen utbyts och får genomslagskraft, tenderar att bli allt mer segregerade. FN:s granskningskommittéer pekar på olika luckor. De uttrycker en oro för tilltagande socioekonomiska klyftor, samt att detta har en diskriminerande inverkan på möjligheten till inflytande på flera platser och för flera grupper i Sverige. Alla offentliga aktörer, inklusive de regionala och kommunala myndigheterna, rekommenderas att öka sina kunskaper om de mänskliga rättigheterna och i större omfattning rådfråga de invånare som berörs av deras verksamheter.

Rådande ojämlikheter i delaktighet kan även i stor utsträckning kopplas till rumsliga och geografiska skillnader. Länsstyrelserna har i sitt uppdrag med urban utveckling sett att de uppväxtvillkor och livsvillkor som präglar utsatta

förorter och kommuner inverkar på de boendes känsla av delaktighet och deras faktiska möjlighet att påverka. Liknande ojämlikheter har även identifierats när det gäller känslan av delaktighet och påverkansmöjligheter mellan stad och land, till nackdel för boende på landsbygden, särskilt bland unga (Länsstyrelsen Västra Götalands yttrande över demokratiutredningen 2016).

Den nationella politiken för mänskliga rättigheter

För att driva på arbetet med mänskliga rättigheter har riksdagen fastställt ett självständigt nationellt mål för mänskliga rättigheter. Målet är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Det antogs i anslutning till budgetförhandlingarna år 2015.

Med det nationella målet som utgångspunkt presenterade regeringen sin strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter. Strategin belyser att efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden för mänskliga rättigheter inte kan tas för given, och slår fast att de mänskliga rättigheterna är en fråga för hela den offentliga verksamheten och alla nivåer av samhällsstyrning. Den övergripande målsättningen är en sammanhållen struktur för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. Den bygger på tre delmål om förstärkta lagar och institutioner, om ett samordnat och systematiskt arbete i den offentliga sektorn, samt om ett utökat stöd för arbetet inom civilsamhället och den privata sektorn.

Med stöd av den nationella strategin förlängde och förnyade regeringen länsstyrelsernas samordnings- och utvecklingsuppdrag i mänskliga rättigheter, som ursprungligen varade mellan 2014 och 2016. Det förnyade uppdraget bygger på strategins delmål om ett samordnat och systematiskt arbete. I uppdraget ingår att förankra det rättighetsbaserade arbetssättet i länsstyrelsens verksamhet, förstärka befintliga rutiner om delaktighet och inflytande, utveckla regionala lägesbilder och bidra till kunskapsspridning om efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden bland länens berörda aktörer, inklusive kommuner, landsting och regioner.

Det här kunskapsstödet är ett resultat av ett delprojekt i uppdraget. Delprojektet hade titeln *Delaktighet och inflytande*. Målet var att utveckla befintliga rutiner för att förstärka rättighetsinnehavarnas möjligheter till delaktighet och inflytande i verksamheten.

Ett rättighetsbaserat arbetssätt

Delprojektet har sin utgångspunkt i länsstyrelsernas *Metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt*. Metodstödet färdigställdes 2016 och innehåller en gedigen vägledning om hur den enskilda länsstyrelsen kan arbeta rättighetsbaserat. Materialet beskriver internationella regler, liksom verksamhetsanpassade strategier, tekniker och rutiner som genom sin tillämpning ger de mänskliga rättigheterna ett tydligt genomslag i myndighetsutövningen.

I kärnan av metoden finns tre allmänna principer, som kan tillämpas systematiskt oavsett var i verksamheten handläggaren sitter:

- MR-samband – vilka mänskliga rättigheter berör den verksamhet som jag arbetar med?
- Invånarens eller rättighetsinnehavarens perspektiv – vilka individer påverkas och hur påverkas de?
- Åtgärdsansvar – hur kan jag förbättra deras

villkor och därmed säkerställa ansvaret för rättigheterna, i ljuset av handlingsutrymmet?

De har formulerats i ljuset av länsstyrelseförordningen 5 § 5 punkten som ställer krav på myndigheten att belysa, analysera och beakta de mänskliga rättigheterna, särskilt skyddet mot diskriminering, i verksamheten.

Målsättningen med arbetssättet är ytterst att göra det enkelt för alla invånare, särskilt utsatta eller marginaliserade grupper, att hävda sina rättigheter i situationer som faller inom länsstyrelsens ansvarsområde. En annan viktig poäng är att långsiktigt motverka och förebygga fördomar, ojämlikheter och missförhållanden i respektive län. Metodstödet är också en gemensam plattform för att utveckla mer detaljerade kunskaper om arbetet med mänskliga rättigheter och om hur olika verksamhetsområden kommer i kontakt med de mänskliga rättigheterna.

Syftet med kunskapsstöd om delaktighet och inflytande

Flera av länsstyrelsens verksamheter förutsätter samråd med individer eller grupper av individer. Samråd med rättighetsinnehavare är också en central princip för det rättighetsbaserade arbetssättet. Det gäller att se verksamheten utifrån invånarens perspektiv.

Det är viktigt ur ett rättighetsperspektiv att hitta former för en kontinuerlig dialog med civilsamhället, så att länsstyrelsens tjänstepersoner ser och förstår rättighetsinnehavarnas perspektiv. Särskilt viktigt är det att ha dialog med de föreningar och nätverk som företräder olika grupper i samhället. Hos dessa föreningar och nätverk finns värdefulla kunskaper om en eller flera gruppers levnadsvillkor och ställning i samhället.

Behovet av ökad kunskap hos offentliga aktörer om det civila samhället och dess villkor, olika roller, förutsättningar samt möjligheter för samverkan och dialog med det allmänna, förs

bl.a. fram i betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13).

Detta behov finns även hos länsstyrelsen. Idag finns det olika förhållningssätt till samråd i länsstyrelsens verksamhet, vilket också gäller för metoder och rutiner. Det beror delvis på att regler eller instruktioner för samråd kan skilja sig åt mellan olika verksamheter. Det beror också på att olika verksamheter och tjänstepersoner har olika förutsättningar och kunskaper på området.

En fördjupad kunskapsbild behövs om hur och när frågor om inflytande och delaktighet berör länsstyrelsernas verksamhet. Likaledes behövs kunskap om vilka upparbetade kunskaper och befintliga arbetssätt gällande samråd och andra kanaler för inflytanderåd som finns och som är särskilt framgångsrika.

Syftet med projektet har varit att inhämta, analysera och sammanställa denna kunskap så att

länsstyrelserna får tillgång till kunskap och exempel på fungerande och verkningsfulla kanaler för inflytanderåd med rättighetsinnehavarna samt former för dialog med civilsamhället. Projektet har resulterat i en sammanställning av den inhämtade kunskapen i ett kunskapsstöd för att uppmuntra länsstyrelserna till ett mer systematiskt arbetssätt med frågorna.

Värdefulla källor och referensmaterial för detta kunskapsstöd har varit Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) upparbetade kunskap, rapporter och vägledningar kring politiken för civilsamhället. Andra viktiga källor har varit statliga utredningar på området och samtal med representanter för civilsamhället. Vi har även haft stor nytta av länsstyrelsens egen kunskap, erfarenhet, rapporter och annat material.

ALLMÄNNA **UTGÅNGSPUNKTER** FÖR ARBETET MED DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

Rätten till delaktighet och inflytande

Rätten att få vara delaktig och utöva inflytande är centrala principer i det internationella regelverket för mänskliga rättigheter. De skyddar på ett uppenbart och direkt sätt allas inneboende förmåga att bilda sig åsikter och bidra till förbättrade levnadsvillkor för sig själv och för andra.

Principerna löper genom alla kärnkonventioner för mänskliga rättigheter, både som universell rättighet och som särskilda skyddsregler för kvinnor, barn, etniska minoriteter, funktionsnedsatta och andra grupper som riskerar att marginaliseras i det offentliga samtalet:

- Konventionen för medborgerliga och politiska rättigheter ger alla rätt till att delta i skötseln av allmänna angelägenheter, utan diskriminering,
- Konventionen för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ger alla rätt att delta i kulturlivet och att erhålla stöd, skydd och vård oavsett individuella behov och förutsättningar,
- Konventionen för att avskaffa alla former av rasdiskriminering ger alla, oavsett ras, hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung rätt att delta i allmänna angelägenheter på alla plan,
- Konventionen för att avskaffa alla former av diskriminering av kvinnor ger kvinnor rätt att på samma villkor som gäller män delta i utformningen och förverkligandet av de bärande statsorganens politik,
- Konventionen för barnets rättigheter (barnkonventionen) ger alla under 18 år rätt

att komma till tals i beslut som de berörs av,

- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning reglerar att rätten till delaktighet och till inflytande ska tillämpas universellt, oavsett individens funktionsförmåga.

Sverige har tillträtt dessa konventioner. Det innebär att alla offentliga aktörer är skyldiga att upprätthålla tillämpliga delar av konventionerna i sin verksamhet. Bestämmelserna har med få undantag även införlivats i regeringsformens inledande bestämmelser om det svenska statskicket grunder. I punktform kan regeringsformen 1 kap. 2 § återges med följande krav om att det allmänna ska:

- Verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv,
- Verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara,
- Motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person,
- Främja det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv.

Vad innebär delaktighet och inflytande?

Att vara delaktig innebär att kunna agera i sammanhang där flera individer är inblandade. Att ha inflytande innebär att påverka och bidra till förändringar. Rätten till delaktighet och till inflytande förutsätter att invånaren ges tillträde till processer som är betydelsefulla för deras tillvaro och levnadsvillkor.

Rättigheterna möjliggör för människor som vill påverka och förändra, sin egen eller andras situation. De gör det enklare för invånaren att reagera på felaktiga avväganden. Det är också i det demokratiska samtalet som avvägningar mellan olika intressen bäst kan göras.

Frågorna ligger inte bara i invånarens intresse. De är centrala för att nå och bevara kvalitet i den offentliga verksamheten.

Invånarens synpunkter är ett viktigt planeringsunderlag, som motverkar risken att beslutsfattarens egna värderingar och förutsättningar påverkar beslutsprocessen negativt.

Rättigheterna aktualiseras både under och mellan de allmänna valen. De gäller gentemot de politiskt valda församlingarna såväl som gentemot myndigheter och andra offentliga aktörer, inklusive enskilda företag som agerar i det allmännas intresse.

Hur utövas delaktighet och inflytande?

Invånarens delaktighet och inflytande utövas i olika former och i olika verkansgrader.

Det civila samhällets föreningar och organisationer är en viktig kanal, där medlemmen eller deltagarens intressen tas tillvara och ger uttryck åt behov, värderingar och intressen i samhället.

En annan viktig kanal är de offentliga aktörer-

nas samrådsförfaranden. Invånaren framför enskilt eller i grupp med andra sina synpunkter och förslag genom enkätundersökningar, djupintervjuer, medborgardialoger, medborgarråd, öppna nämndsammanträden, enskilda förslag, med mera.

Förstås utgör även medierna och den fria offentliga debatten en viktig kanal. Med stöd av de traditionella eller sociala medierna sprider invånaren fritt åsikter och idéer. Det kan göras självständigt eller i grupp, med eller utan reaktioner från meningsmotståndare. Detta påverkar de politiska beslutsfattarnas agerande.

Graden av inflytande är delvis en formell fråga och delvis en fråga som avgörs av individens handlingskraft och tillträde till beslutsproces-

serna. I den formella dimensionen av delaktighet och inflytande finns det olika lagbundna krav, där vissa situationer förutsätter medbestämmande, andra förslagsrätt och en tredje grupp rätten att komma med synpunkter.

Hur ser utmaningarna ut för rätten till delaktighet och till inflytande?

I den individuella dimensionen ingår frågor om invånarens förutsättningar och villkor. Tillgängliga, tydliga och inkluderande sammanhang bäddar för en jämlik nivå av delaktighet och inflytande, medan

otillgängliga och komplicerade förutsättningar tenderar skapa privilegier för vissa och marginalisering för andra.

Det finns utmaningar vad gäller delaktigheten i samhället. Den demokratiska arenan, dvs. de platser där tankar, åsikter och intressen utbyts, är allt mer segregerad. Individens socioekonomiska

- Klyftan mellan de som deltar och de som inte deltar ökar
- Deltagandeklyftor är störst när det gäller engagemanget i det civila samhällets organisationer, liksom i de politiska partierna
- De som är aktiva inom civilsammanslagningar och politiska partier är i huvudsak välutbildade och socioekonomiskt resursstarka personer.
- Det är i synnerhet personer med låg utbildning och med lågavlönade jobb som har lämnat partierna.

(Demokratiutredningen- Låt fler forma framtiden! SOU 2016:5)

resurser, t.ex. inkomst, utbildning, socialt och kulturellt kapital och individens tillgång till inflytelserika nätverk eller inte påverkar möjligheten till inflytande. Ojämligheten i delaktighet kan även i stor utsträckning kopplas till rumsliga och geografiska skillnader.

Statistik från SCB visar att under förra mandatperioden genomförde 30 procent av kommunerna medborgardialoger samtidigt som sådana dialoger saknades i var fjärde kommun. När det gäller medborgarråd finns det oftast råd för ungdomar och äldre men mer sällan för personer med funktionsnedsättning och bara i undantagsfall för personer med utländsk bakgrund. Det finns stora regionala skillnader jämfört med rikssnittet om 51 procent av möjliga råd. FN:s kommitté för medborgerliga och politiska rättigheter granskade Sverige 2016 och föreslår en förstärkning av kunskaper om mänskliga rättigheter inom offentlig sektor för att säkerställa att vi lever upp till rättigheten att delta i samhällsutvecklingen.

Civila samhället

Det civila samhällets organisationer har stora kunskaper om och erfarenheter av olika gruppers behov och vilka problem som människor möter i vardagen, bl.a. i sina kontakter med offentlig verksamhet. Denna kunskap är värdefull för myndigheterna att ta tillvara i arbetet för de mänskliga rättigheterna, inte minst för att hitta lösningar och utforma åtgärder som blir verkningfulla.

Civilsamhället består av organisationer och

sammanslutningar som ger röst åt olika gruppers behov, värderingar och intressen. Det är den del av samhället som inte är staten, näringslivet eller det enskilda hushållet. Där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Aktörerna drivs av en idéburen målsättning, vinstintresset står inte i fokus och man ingår inte i den statliga och kommunala ekonomin.

I politiken för det civila samhället hänvisas till tre olika och ofta överlappande roller:

- Demokratirollen som handlar om att vara röstbärare- och opinionsbildare,
- Praktiskt arbete som handlar om att ge service till medlemmar och allmänhet,
- Social innovation som innebär utförande av offentliga välfärdstjänster.

Genom självständigheten från det offentliga kan dessa aktörer synliggöra problem, agera påtryckare och kritisera det som inte fungerar i samhället. Det gör de genom att exempelvis bilda opinion, svara på remisser eller delta i samråd med beslutsfattare.

Ideella föreningar är den vanligaste typen av civilsamhällesaktör, där stor del av arbetet utförs på frivillig och oavlönad basis. Andra typer av civilsamhällesorganisationer är de flesta stiftelser, registrerade trossamfund, sociala nätverk eller rörelser, tillfälliga sammanslutningar, eller aktivistgrupper. Dessa sammanslutningar skiljer sig från övriga utifrån bland annat drivkrafter, organisering och när det gäller ledning och styrning.

Vilka är civilsamhällets resurser?

- Det civila samhället besitter stor kunskap, både formell och informell som kan ha stor betydelse för hur man arbetar med olika samhällsutmaningar.
- Ett stort engagemang, med ca 190 000 anställda.
- En mängd arbetsmetoder och verktyg har arbetats fram och använts.
- Det viktiga nätverkandet, där det civila samhället

- kopplar samman samhället, mellan sig, mellan sig och myndigheter och mellan sig och individer.
- Den egna idéutvecklingen, egen identitet, oberoendet som de värnar.
- Stor expertis som kan bidra till bättre beslutsunderlag och därigenom till förbättringar av det offentligas egna insatser.

Webbseminariet Alla kan vinna på samverkan, MUCF 2017

ALLMÄNNA VÄGLEDNINGAR FÖR ARBETET MED DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

De sex principerna inom politiken för det civila samhället

I politiken för det civila samhället har sex principer utvecklats som är tänkt att vara vägledande för hur det offentliga och det civila samhället ska relatera till varandra. Principerna är praktiskt användbara i samverkanssituationer. De utgör en värdegrund och ett förhållningssätt till samverkan som är viktig att utgå ifrån när samverkan med civilsamhället är aktuell. Länsstyrelsen kan med fördel använda dessa som utgångspunkt och analysverktyg för de initiativ och den verksamhet som bedrivs av länsstyrelsen. De kan vara en stor hjälp i att utveckla verksamheten så att den tar fasta på civilsamhällets behov på bästa sätt.

(Ur vägledningen Samla kraft, MUCF 2016)

1. Självtändighet och oberoende

Det civila samhällets organisationer formulerar självständigt sina uppdrag utifrån sin egen värdegrund. De ska kunna vara självständiga såsom röstbärare och ha den rollen utan att riskera samverkan eller sitt ekonomiska stöd i förhållande till det offentliga. Obefogad kontroll från myndigheter ska inte förekomma.

2. Dialog

Målet med dialogen är att skapa förståelse och förtroende för varandra. Dialogen ska utgå från de olika aktörernas förutsättningar och ta tillvara de olika perspektiven och kompetenserna som finns inom de olika sektorerna. Relationen mellan idéburna organisationer och offentliga aktörer ska

präglas av ansvar, ömsesidighet och tillit. Samverkansformerna ska vara öppna, regelbundet återkommande och präglas av ett inkluderande förhållnings- och arbetssätt.

3. Kvalitet

All offentlig verksamhet, oavsett vem som utför den, ska vara av god kvalitet och gå att följa upp. Samtidigt bör det civila samhällets särskilda förutsättningar och specifika syfte beaktas. Idéburen sektors främsta kvalitet är närheten till medlemmarna och deras perspektiv. När idéburna organisationer utför verksamhet på uppdrag av offentliga aktörer ska parterna enas om vilka kvalitetskrav som ska gälla. De metoder som utvecklas för att mäta kvalitet ska ta hänsyn till den idéburna sektorns särart och särskilda kvalitet.

4. Långsiktighet

Det civila samhället ska ha goda, stabila och långsiktiga förutsättningar för sin existens och utveckling när det gäller bidragssystem, rättsliga villkor och övriga förutsättningar.

5. Öppenhet och insyn

Principen är en utgångspunkt för att det civila samhället och det offentliga ska kunna samverka på ett öppet och förtroendefullt sätt. I synnerhet är det angeläget att värna myndigheternas öppenhet och det civila samhällets insyn i beslutsprocesser. Verksamhet inom det civila samhället med offentliga medel bör också redovisas öppet för att ge myndigheterna tillräcklig insyn.

6. Mångfald

Regelverk bör ge goda förutsättningar för olika organisationsformer, olika typer av utförare inom välfärden samt olika former av relationer och samverkan mellan det offentliga och civilsamhället. Civilsamhället bör dessutom avspegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen och olika värdemässiga och metodologiska utgångspunkter och med olika lösningar på samhällets utmaningar. Olikheten ska betraktas som en tillgång hos den mångfald av idéburna organisationer som bygger på demokratiska värden.

Europeiska koden för samverkan med civilsamhället

(Europeiska koden, Europarådets INGO-konferens 2009)

För att hitta fungerande former för samverkan med civilsamhället kan den

europiska koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen vara ett bra verktyg. Den kan ge stöd i att skapa en samsyn kring utgångspunkterna för samverkan. Den är ett värdefullt verktyg som Länsstyrelsen och andra myndigheter, kommuner och föreningar kan använda för att planera och utvärdera sitt samarbete.

Koden har arbetats fram på uppdrag av Europarådet genom en omfattande process som involverade civilsamhället runt om i hela Europa och den har antagits av Europarådets ministerkommitté 2009.

Syftet med koden är att ge olika aktörer förslag och idéer till hur organisationer kan medverka på olika sätt vid olika tillfällen i den demokratiska beslutsprocessen. Syftet är också att underlätta samverkan mellan de olika aktörerna och

stärka medborgarnas medverkan och delaktighet i den demokratiska processen på lokal, regional och nationell nivå. Vidare ska koden kunna användas på alla nivåer inom den offentliga förvaltningen. Den bygger på praktiska erfarenheter från dialog och samarbete mellan idéburna organisationer och det offentliga.

Det finns även andra liknande modeller. Den mest kända är den så kallade delaktighetstrappan.

Koden beskriver två dimensioner av samverkan, den första är de olika nivåerna man kan medverka på. De är graderade från lägsta till högsta engagemang, dvs. från enkel informationsförmedling till samråd, dialog och partnerskap mellan det civila samhället och det offentliga. Den andra dimensionen är de olika stegen i en beslutsprocess som går från att fastställa agendan, till genomförande, granskning och omformulering av ett politiskt beslut eller område. De båda dimensionerna kombineras sedan i en matris som visar olika nivåer av deltagande och samverkan relaterat till de olika stegen i beslutsprocessen.

Första dimensionen – grader eller nivåer av medverkan och delaktighet, från låg (information) till hög (partnerskap)

Information – Grunden för att det ska vara möjligt att samverka är tillgång till information. Det är också grunden för alla efterföljande steg för att civilsamhällets organisationer ska kunna delta i den politiska beslutsprocessen, men också för att myndigheter ska kunna agera rätt. Detta är den lägsta nivån av medverkan och består oftast

av enkelriktad information från det offentliga. Här förväntas ingen samverkan från civilsamhället.

Samråd – Detta är en form av initiativ från offentliga organisationer som efterfrågar uppfattningar om särskilda politiska frågor eller uppdrag från olika organisationer, bl.a. civilsamhällets organisationer. Vid samråd tar det offentliga initiativ till samråd och valet av område/fråga. De offentliga informerar oftast om frågan och bjuder in civilsamhället att komma med synpunkter.

Dialog – Båda sidor kan ta initiativ till ett samtal. Det är en tvåvägskommunikation som bygger på gemensamma intressen och eventuella gemensamma mål för att ha ett regelbundet utbyte av synpunkter för att utveckla en fråga eller för att lösa ett gemensamt problem.

Partnerskap – Detta är den högsta graden av samverkan/deltagande och parterna träffas för ett nära samarbete. Parterna kommer överens om att dela på uppgifter och ansvar för att lösa ett eller flera problem tillsammans och att förena olika resurser som de olika parterna har som är nödvändiga för att lösa ett problem. Parterna delar på

risker och vinster men civilsamhället fortsätter att vara oberoende.

Andra dimensionen – handlar om var man befinner sig i beslutsprocessen. Var man

befinner sig i de olika faserna och var i processen (i början eller i slutet) det blir aktuellt med samverkan har betydelse för möjligheten att vara delaktig och påverka.

Sätta agendan – här bestäms vad som är viktiga frågor, vad som är viktiga perspektiv, vad som är

stora eller små frågor. Civilsamhällets roll i denna fas är att påverka det offentliga/beslutsfattarna i medlemmarnas eller allmänhetens intressen.

Formulera – denna fas innebär att man går från idéer till texter, och till konkreta förslag. Det kan vara i form av en offentlig utredning eller mer i form av en intern utredningsprocess eller process i flera olika organisationer.

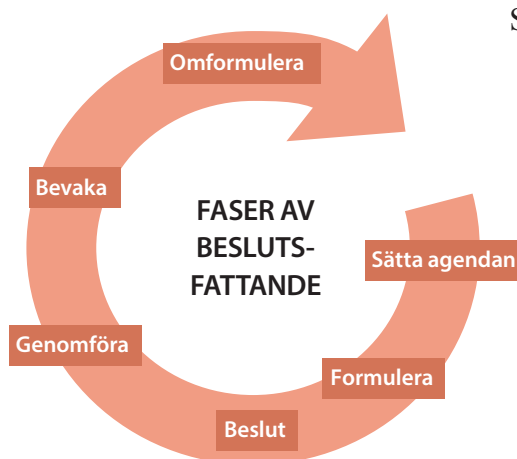
Beslut – här fattas formella eller informella beslut i en fråga av offentliga eller idéburna organisationer, separat eller tillsammans.

Genomföra – processen som tar vid när beslut är fattat. Det handlar om att bestämma hur det ska genomföras, hur verksamheten ska bedrivas, hur den ska finansieras, vem som ska genomföra, hur det ska organiseras, vilket samarbete, helt enkelt göra verkstad.

Bevaka/granska – fasen som handlar om att följa upp och i en del fall utvärdera det som genomförs, blev det som vi hoppades eller trodde, eller blev det något annat?

Omformulera – utifrån den information och kunskap som nu finns

kring frågan eller insatsen som genomförts behövs kanske nya beslut fattas. Kanske löste det som genomförts inte de problem man ville lösa, då behöver man kanske börja om från början i en agendasättning, omvärdera, utvärdera och göra bättre.

Samverkanskartan

Slår man samman de båda dimensionerna (nivåer av deltagande och faser i beslutsfattandet) får man samverkanskartan.

Matrisen kan vara användbar för att fundera över nivåer av samverkan och en hjälp att se mönster i ett samarbete som man inte tidigare sett.

Vad kan koden användas till?

- Skapa en gemensam bild av vad samverkan mellan offentliga och idéburna organisationer i praktiken innebär. Samverkanskartan kan användas för en eller flera parter för att identifiera var i modellen den aktuella samverkan

SAMVERKANSKARTAN

Partnerskap						
Dialog						
Samråd						
Samråd						
Steg i det politiska beslutsfattandet	Fastställande av agenda	Formulering	Beslut	Genomförande	Granskning	Omformulering

befinner sig, vill vi vara här eller vill vi flytta på oss hur ska vi göra då?

- Skapa ett gemensamt språk för att utveckla samverkan

Behöver ha gemensamma begrepp så att man lägger i ungefär samma betydelse i det man önska utveckla.

- Analysera samverkan i efterhand för att förstå roller

Kan i efterhand gå igenom olika faser/ta fram nyckelhändelser i sin samverkan och sätta in dem i samverkanskartan för att bättre förstå vad det var man gjorde.

- Planera verksamhet så att olika aktörers roller i olika faser blir tydligare. Kan användas för att olika aktörer bättre ska förstå vad som behövs göras och vad olika parter behöver göra för att exempelvis åstadkomma ett partnerskap.

Mer information om den europeiska koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen finns på MUCF:s webbplats.

Vad är nyttan med koden?

- Den ger en gemensam terminologi och utgångspunkt för samverkan
- Koden synliggör omfattningen och ömsesidigheten i samverkan
- Ett verktyg för strategisk planering av samverkan
- Ett verktyg för utvärdering av samverkan
- Den ger förslag på olika kontakter mellan civilsamhälle och offentliga aktörer.

Mer inspiration

- Myndigheten för stöd till trossamfund har ett webbstöd för samverkan mellan det offentliga och trossamfunden.
- SKL använder den s.k. Delaktighetstrappan som beskriver grader av inflytande.
- Regeringen använder en metod som heter sakråd för att i en avgränsad sakfråga ta del av kunskap och perspektiv från det civila samhällets organisationer.

LÄNSSTYRELSEARNAS ARBETE MED DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

Sammanhanget

Länsstyrelsens viktigaste uppgift är att se till att de nationella mål som riksdag och regering har slagit fast inom en mängd olika politikområden uppnås, samtidigt som hänsyn ska tas till förhållanden och förutsättningar i respektive län. Länsstyrelsen ska följa länets utveckling och samordna olika samhällsintressen. Detta ska länsstyrelserna göra inom en mängd sakområden.

En viktig samarbetspart för att få en samlad regional bild av länets utveckling är det civila samhällets organisationer. Det civila samhällets organisationer har stora kunskaper om och erfarenheter av olika gruppers behov och vilka problem som människor möter i vardagen, bl.a. i sina kontakter med offentlig verksamhet. Denna kunskap är värdefull för länsstyrelsen att ta tillvara i arbetet för de mänskliga rättigheterna, inte minst för att hitta lösningar och utforma åtgärder som blir verkningsfulla. Att ha en fungerande kontakt och regelbundet anordna möten och dialog med det civila samhällets organisationer är viktigt för att förbättra förutsättningarna för mänskliga rättigheter i länet, det är också en viktig del i det rättighetsbaserade arbetssättet.

I uppdraget att samordna olika samhällsintressen samverkar länsstyrelserna ofta med det civila samhället inom flera sakområden. Det sker bland

annat genom att representanter för det civila samhällets aktörer ingår i regionala samverkansforum, exempelvis inom folkhälsa, integration, jämställdhet och våld i nära relationer. Civilsamhället ingår även i regionala nätverk, partnerskap samt arbets- och fokusgrupper som länsstyrelserna sammankallar. Civilsamhället bjuds också in och deltar i informationsträffar, konferenser, samråd, erfarenhetsutbyten och referensgrupper.

En viktig del av länsstyrelsernas kontakter med civilsamhället sker via projektstöd där civilsamhället kan fungera som både projektägare och samarbetspart i olika typer av insatser i länen. Länsstyrelserna administrerar och delar ut projektmedel som aktörer från civilsamhället har

möjlighet att ta del av själva eller som samverkanspart till exempelvis en kommun. Samverkan med och stöd till civilsamhället sker inom flera verksamhetsområden, till exempel inom integration, naturvård, kulturmiljö, klimatfrågor och jämställdhet.

Generella erfarenheter från samarbetet med civila samhället

En viktig förutsättning för samverkan mellan länsstyrelsen och idéburen sektor är att båda

parter har kunskap om varandras uppdrag, förutsättningar, sätt att arbeta och organisera sig. Undersökningar som Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har gjort i

Delegationen för mänskliga rättigheter rekommenderade, i sitt slutbetänkande, regeringen att i sin styrning av de statliga myndigheterna verka för att de regelbundet anordnar möten med det civila samhällets organisationer. Så att man samlar in information och diskuterar upplevda problem som rör de mänskliga rättigheterna inom myndighetens verksamhetsområde. De föreslog också att sådana möten skulle vara öppna för enskilda eftersom det civila samhället inte omfattar alla enskilda.

frågan som rör mottagande och etablering av nyanlända visar att det offentliga och civilsamhället vet för lite om varandras uppdrag och hur förutsättningar ser ut för samverkan, något som kan leda till effektivitetsförluster. Myndigheten bedömer även att kunskapsbristen kan handla om de funktionssätt som skiljer civilsamhället och det offentliga åt. Det finns alltså ett ömsesidigt kunskapsbehov för att öka medvetenheten om den samverkanspotential som finns.

Kunskapsbristen om de funktionssätt som skiljer aktörerna åt bekräftas även i en utvärdering av NAD (Nätverk, Aktivitet och Delaktighet). Det är ett samarbete mellan Länsstyrelsen Skåne, Region Skåne, Arbetsförmedlingen och NÄTVERKET - Idéburen sektor Skåne Skåne, en regional paraplyorganisation för civilsamhället i Skåne. NAD är en del av Partnerskap Skåne, som kortfattat handlar om att utveckla och förbättra arbetet med etablering för nyanlända. Utifrån den etableringsplan som Arbetsförmedlingen upprättar tillsammans med den nyanlända, utvecklar NAD-projektet aktiviteter. Det kan handla om aktiviteter som stärker språkinläringen, skapar sociala nätverk eller är hälsofrämjande.

Socialhögskolan vid Lunds Universitet fick i uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne att utvärdera

projektet NAD med fokus på de involverade organisationernas samverkan. Utvärderingen handlade om att följa, observera och tolka projektets genomförande med fokus på de olika aktörernas perspektiv. Rapporten visar att samarbetet i NAD bygger på en relativ stor samsyn mellan parterna vad gäller såväl målet med projektet, en bättre etablering/integration som medlen för att nå dit dvs. att möjliggöra deltagande i föreningsaktiviteter för nyanlända i etableringen.

Likaså finns en samsyn om att det är individens behov och önskemål som ska styra matchningarna och därför också vilka föreningar och aktiviteter som erbjuds. Den omfattande kommunikationen bidrar också till viss öppenhet och insyn. Samverkansmodellen skapar bra förutsättningar för att föreningslivet ska kunna skapa aktiviteter för nyanlända i samverkan med det offentliga utan att riskera sin självständighet och oberoende, och i dialog.

Det finns dock en del spänningar som dyker upp i samverkan, som handlar om att olika aktörer och parter tolkar centrala dimensioner i samverkan på lite olika sätt och som har att göra med skillnader mellan sektorerna i fråga om drivkrafter, sätt att organisera sig och ledning och styrning.

Utvärderingsrapporten heter Samverkan mellan stat, region och civilsamhälle för nyanländas etablering – En utvärdering av projektet NAD i Skåne.

Ansvarig forskare vid Socialhögskolan Lunds universitet är Roberto Scaramuzzino.

NAD har även tagit fram en metodbok för att ge inspiration och tips till andra som vill utveckla liknande verksamheter.

Mer information finns på www.natverket.org

De olika aktörerna positionerar sig olika i vissa frågor beroende av den ”logik” eller funktionssätt som präglar aktören. I exempelvis synen på integration tycker civilsamhället i större utsträckning att det handlar om integration i samhället medan det offentliga i större utsträckning anser att det handlar om etablering på arbetsmarknaden. När det gäller synen på föreningslivets bidrag till integration tenderar det offentliga tycka att det är en del av eller förlängning av etableringsplanen, medan civilsamhället mer ser sitt bidrag som något utöver etableringsplanen (guldkant). När det gäller matchning av aktivitet så ligger civilsamhället närmare föreställningen om att det är matchning av aktivitet med individens intressen (t.ex. hobby) medan det offentliga mer tenderar att tycka att det är en matchning av aktiviteten med gruppens behov (t.ex. språk).

Projektets parter är inte fasta i sina positioner utan rör sig mellan dem. Om verksamheten rör sig för mycket mot den ena eller andra positionen så finns vissa risker. En sådan risk kan vara att offentlig sektor indirekt dikterar villkoren för idéburen sektor. Det kan också handla om att samverkan uteblir och föreningarna ser det som ett sätt att få bidrag till sin verksamhet.

Även om det finns vissa risker för samverkan så har NAD-projektet lyckas väl med att bidra till en gemensam grund för samverkan mellan parterna.

Lärdomar: För att hitta en bra grund för samverkan är det viktigt att ha förståelse för varandras

Det offentligas och civila samhällets skilda logiker – hur ser det ut? (Vägledningen Samla kraft, MUCF 2016)

- Det kan kännas logiskt för länsstyrelsen liksom andra offentliga aktörer att bestämma möte under kontorstid, för en ideellt engagerad person kan det vara problematiskt eftersom personen ofta är upptagen av sitt vanliga arbete då.
- Det civila samhället fattar självständiga beslut utifrån sin verksamhetsidé medan länsstyrelsen är begränsad av lagar och uppdrag. Det civila samhället har då bättre förutsättningar att agera snabbt medan länsstyrelsen och andra offentliga aktörer kan upplevas som mer trögrörliga.
- För en civilsamhällesaktör ligger drivkraften i att förverkliga en idé eller ett ändamål utifrån engagemang eller en vilja att åstadkomma något. Det som styr länsstyrelsens agerande är uppgiften att förverkliga nationell politik utifrån särskilda ansvarsområden eller uppdrag.
- Civila samhällets engagemang utgörs till största delen av frivilligt arbete, till skillnad från det förvärvsarbete som utförs inom länsstyrelsen och annan offentlig verksamhet.
- Enligt den statliga värdegrunden ska MR-nära principer som demokrati, legalitet, objektivitet, den fria åsiktsbildningen, serviceskyldigheten och effektivitet genomsyra allt arbete vid länsstyrelsen och andra statliga myndigheter. Länsstyrelsen liksom andra offentliga aktörer har en tydlig hierarkisk beslutsordning medan civilsamhället kan välja att vara mer eller mindre hierarkiskt.
- Länsstyrelsens verksamhet ska främja alla invånare och behöver ta hänsyn till olika intressen i sina beslut. Civilsamhället representerar särintressen och har friheten att driva de intressen och frågor som deras medlemmar vill. Ofta möts aktörerna i ett delat allmänintresse om att på olika sätt förbättra välfärden och demokratin för de som bor och lever i landet.
- Länsstyrelsen och andra offentliga aktörer har oftast ett övertag sett utifrån sin myndighetsutövning, lagstiftningsmonopol och resurser. Ofta även ett informationsövertag i kontakter. Det offentliga behöver respektera civilsamhällets särart och självständighet och förstå att civilsamhällets villkor styrs och påverkas av offentliga beslut.

Var hittar jag mer information om det civila samhället?

- På nationell nivå finns överenskommelser om samverkan mellan civilsamhället, regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting på det sociala området, integrationsområdet och i utvecklingssamarbetet. Det finns även flera överenskommelser på regional och lokal nivå.
Mer information på: www.overenskommelsen.se
- Mer kunskap om civila samhället finns på www.civsam.se
- Mer information om idéburet offentligt partnerskap finns på FORUM:s hemsida www.socialforum.se
- Mer information om NÄTVERKET - Idéburen sektor Skåne Skåne och Överenskommelsen Skåne finns på www.natverket.org.
- MUCF har ett särskilt uppdrag att ta fram och sprida kunskap om det civila samhällets villkor, sammansättning och utveckling. Mer information finns på: www.mucf.se
- MUCF har tagit fram flera skrifter och vägledningar om samverkan mellan offentliga aktörer och civilsamhället kring olika frågor och för olika målgrupper. En av dessa är *Samla kraft* - en vägledning för kommuner och civilsamhället om samverkan kring insatser för nyanlända. En annan intressant skrift är *offentliga aktörers behov av kunskap om det civila samhället* – det civila samhällets syn på vad offentliga aktörer bör veta.
- MUCF har även tagit fram en skrift som heter *Vem gör vad?* Här beskrivs några myndigheters arbete som rör samverkan med det civila samhällets organisationer.
- MUCF samordnar ett nätverk för myndigheter om samverkan med det civila samhället. Länsstyrelsen ingår i detta nätverk.
- MUCF samordnar även Partsgemensamt forum, här diskuterar representanter från regeringen och civilsamhället hur förutsättningarna för det civila samhällets organisationer kan förbättras.
- Regeringens proposition - En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55)
- Utredningen för ett stärkt civilsamhälle - Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13)

särart och kunskap om hur sektorerna kan komplettera varandra och undvika friktioner eller spänningar. Då finns det också bättre förutsättningar för att hitta rätt former för samverkan, ibland kanske projektbidrag eller upphandling är att föredra om sektorerna står för långt ifrån varandra.

En stark och välfungerande kommunikation är också nödvändig för att överbrygga organisatoriska olikheter i samverkansprojekt.

Rekommenderade rutiner

Dessa rutiner är framtagna som en hjälp till medarbetare för att säkerställa ett delaktighets- och inflytandeperspektiv i länsstyrelsens verksamhet. Rutinerna omfattar tre steg. Det handlar om att i ett första steg identifiera och analysera målgruppen som påverkas av verksamheten. Nästa steg handlar om att identifiera eller utveckla forum för inflytande med rättighetsinnehavaren för att inhämta rättighetsinnehavarens synpunkter. Det tredje steget handlar om att se över samverkan med civilsamhället för att fånga upp civilsamhällets kunskaper om rättighetsinnehavares situation och behov.

I matrisen på nästa sida och i den löpande texten beskrivs de olika stegen.

STEG 1 – Identifiera målgrupp och analysera målgruppen

Det första steget för att säkerställa ett delaktighets- och inflytandeperspektiv i planerad eller pågående verksamhet är att ta reda på vilka målgrupper som på olika sätt påverkas av verksamheten. I detta sammanhang handlar det främst om vilka individer (rättighetsinnehavare) som på olika sätt påverkas av verksamheten och som myndigheten behöver kommunicera med.

För att lyckas i arbetet med att identifiera målgruppen är det viktigt att kärnuppdraget eller det övergripande målet med verksamheten, insatsen, projektet eller motsvarande är formulerat. Frågan om vad målet eller kärnuppdraget innebär eller betyder utifrån olika målgruppers perspektiv är viktig. Lika viktig är frågan om vad det innebär i relation till att olika målgrupper har olika förutsättningar och att dessa förutsättningar även ser olika ut inom en målgrupp.

För att förtydliga vilken målgruppen är görs en målgruppsanalys. Det är ett sätt att analysera en specifik och definierad målgrupp, dvs att till exempel ta reda på målgruppens levnadsförhållanden. Syftet är att identifiera och analysera

verkliga behov och hur väl målgruppen kan tillgodogöra sig de rättigheter som aktualiseras av verksamheten istället för att gissa.

I denna fas identifieras:

- syftet med analysen och vad den ska bidra till,
- vilken kunskap om målgruppen som behövs,
- vilken kunskap som myndigheten redan har tillgång till,
- om det görs brukarenkäter eller inhämtas statistik på myndigheten som kan vara värdefull i sammanhanget,
- om det behövs ytterligare kunskap om målgruppens situation (enkäter, webbformulär, statistik etc.) och
- om och hur målgruppens egna röster kan inkluderas i processen (intervjuer, fokusgrupper, referensgrupper etc.)

Analysen säkerställer att verksamheten, projektet, beslutet eller aktiviteten är väl genomtänkt och inte kränker någons rättighet. Den möjliggör även för att fler målgrupper kan nås av en insats eller verksamhet. Den leder också till bättre riktade insatser och aktiviteter som bidrar till ett mer inkluderande samhälle.

Målgruppsanalysen kan behöva fördjupas ytterligare för att få kunskap om hur förutsättningarna ser ut för olika individer inom en målgrupp. I en sådan fördjupad analys kan man med fördel ta hjälp av diskrimineringsgrunderna i den svenska diskrimineringslagen och MR-konventionerna (artiklarna 2 i konventionen för medborgerliga och politiska rättigheter och konventionen för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter). Det handlar om att:

- Identifiera särskilt utsatta individer i gruppen
- Identifiera olika förutsättningar och behov
- Individer kan bli diskriminerade på flera

Handläggarstöd för rätten till delaktighet och inflytande			
		Bedömning - Vilka målgrupper, vilka inflytelseforum, vilken civilsamhällessamverkan? Hur ser behoven ut?	Beslut - Hur går vi vidare?
1. Identifiera målgrupp och analysera målgruppen	Vilka målgrupper berörs av verksamheten, projektet, ärendet? Hur berörs målgruppen?		
2. Ta tillvara målgruppens synpunkter	Hur kan målgruppens röster inkluderas i verksamheten? Vad görs idag? Hur kan vi göra mer?		
3. Samverka med civilsamhället	Hur fångar vi upp de utmaningar som civilsamhället identifierar? Vilken dialog/samarbete finns idag, med vem? Hur kan vi utveckla samverkan?		

grunder samtidigt, för att uppmärksamma detta bör ett intersektionellt perspektiv säkerställas.

STEG 2 – Ta tillvara målgruppens synpunkter

Målgruppsanalysen ger information om det behövs ytterligare kunskap om målgruppens situation och hur målgruppens egna röster kan inkluderas i en verksamhet, projekt eller motsvarande.

Utgångspunkten är att individen har rätt att få komma med synpunkter på den verksamhet som berör individen. Länsstyrelsen behöver därför hitta former för att på bästa sätt inhämta individens erfarenheter och kunskaper om sin situation. Formerna för detta kan variera dels beroende av planerad eller pågående verksamhets karaktär, dels vilken målgruppen är.

Rätten att få komma med synpunkter på den verksamhet som berör individen regleras inte bara i internationella åtaganden om mänskliga rättigheter utan även i svensk lagstiftning. Förvaltningslagen ställer krav på hur förvaltningen ska arbeta för att förverkliga mänskliga rättigheter. För att kunna komma med synpunkter på en verksamhet behöver individen

Stödord för att analysera hur väl målgruppen kan tillgodogöra sig sina rättigheter

Existera: det vill säga att tjänsten, varan och servicen existerar överhuvudtaget. Finns det etablerade kanaler för att framföra klagomål, är den tjänsten tillgänglig för alla?

Tillgängligt/åtkomligt: Kan alla, utan diskriminering "komma åt" tjänsten? T.ex.: bristande språkkunskaper, funktionsnedsättning, glesbygdsbo, med mera. Kan alla ta del av informationen om och delta i samråd inför en tillståndsansökan om vindkraft?

Anpassningsbart: Tjänster, inrättningar, produkter med mera, skall inte förutsätta en viss egenskap hos utövaren, såsom exempelvis utbildningsnivå. Kan exempelvis barn, språkliga minoriteter eller personer med funktionsnedsättning tillgodogöra sig och uppleva bevarade kulturlandskap och få en uppfattning om de historiska händelser som format landskapet så att kunskapen om hur dagens moderna samhälle vuxit fram ökar?

Överkomligt: produkter ska inte vara oproportionerligt dyra eller förbundna med osakliga krav på motprestationer, så att resurssvaga hushåll uteslås i praktiken.

Kvalité: det vill säga att tjänsten uppnår det innehåll som efterfrågas. Erbjuder det allmänna rekreation och möjligheter att uppleva naturen och djurlivet på plats i naturreservatet? Kan alla delta?

ha tillgång till information, förstå informationen eller beslut som rör den enskilde, ha insikt om rätten att överklaga och veta hur kontakter med en myndighet kan tas. Myndigheter behöver säkerställa att den enskilde förstår besluten, hjälper den enskilde i att kunna ta tillvara sina intressen, är tillgänglig för kontakter med enskilda samt informerar om hur och när sådana kontakter kan tas. Detta regleras i förvaltningslagen och handlar främst om myndigheters serviceskyldighet.

Nedan ges några exempel på hur länsstyrelsen arbetar för att ta tillvara rättighetsinnehavares synpunkter, kunskap och erfarenheter i länsstyrelsens verksamhet. Idag har länsstyrelsen olika samrådsförfaranden där vi själva organiserar samråd, deltar eller stödjer och ger råd i samrådsförfarande. Länsstyrelsen arbetar även med olika råd och tankesmedjor, genomför undersökningar och enkäter samt hanterar synpunkter och överklaganden. Informationen är tänkt som inspiration och uppslag för hur målgruppens röster kan inkluderas i verksamheten. Ytterligare exempel finns i kapitlet om exempel.

Vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län används en metod/checklista för målgruppsanalys i samband med planering. Metoden innehåller ett antal hjälpfrågor som ger handläggaren stöd i att identifiera ett rättighetsperspektiv och målgrupp.

Samråd med Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har flera verksamheter som förutsätter samråd med länsstyrelsen. Det gäller exempelvis inom trafikföreskrifter, samhällsplanering, kulturmiljö, naturvård, naturskydd samt miljö- och hälsoskydd. Inom dessa områden är det sällan som länsstyrelsen initierar ett samråd med rättighetsinnehavarna. Det kan exempelvis handla om att en verksamhetsutövare söker tillstånd enligt miljöbalken för att uppföra och driva ett vindkraftverk. Länsstyrelsens roll blir att informera

verksamhetsutövaren om kraven på samråd med berörda sakägare, myndigheter, organisationer och allmänheten m fl. inför en tillståndsansökan samt ge stöd och råd i processen. När en ansökan kommer in till länsstyrelsen kungörs den bl.a. i lokala- eller regionaltäckande tidningar, allmänheten kan lämna synpunkter. När länsstyrelsen fattar beslut kungörs detta återigen och möjlighet att överklaga bl.a. för allmänhet finns.

Samråd med rättighetsinnehavare

Det finns några verksamhetsområden där länsstyrelsen har krav på sig att samråda med rättighetsinnehavare. Ett sådant exempel är inom

Tips

- Lokal uppföljning av ungdomspolitiken (Lupp) är MUCF:s verktyg för att ta reda på hur ungas levnadsvillkor ser ut regionalt och lokalt
- Barnombudsmannens webbplats med statistik och information om barns och ungas levnadsförhållanden (max18) i relation till barnkonventionen.
- Kommun- och landstingsdatabasen Kolada med nyckeltal som kan ge en bild om livsvillkor.
- SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF/SILC) kan ge information om bl.a. arbetsmiljö, boendeförhållanden, ekonomi, fritid, hälsa, medborgerliga aktiviteter och sociala relationer. Det finns även annan statistik om jämställdhet, hälsa, trygghet, medborgerligt deltagande etc.
- Folkhälsomyndigheten gör nationella undersökningar om hälsa, levnadsvanor och livsvillkor. Resultaten finns i databasen folkhälsodata.

nationella minoriteter. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724), ska länsstyrelsen ge de nationella minoriteterna inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor. Det finns flera exempel på samrådsprocesser med minoriteterna vid länsstyrelserna.

En av länsstyrelsens huvuduppgifter inom naturvård är bildande av områdesskydd, exempelvis naturreservat. Initiativet till att bilda naturreservat kommer ofta från kommunen eller länsstyrelsen själv, men kan komma från en enskild individ. Länsstyrelsen samråder främst med markägare, fastighetsägare och berörda myndigheter. I vissa fall bjuder länsstyrelsen tidigt in till möten för information och inhämtande av synpunkter, där förutom fastighetsägare och markägare även idéburna organisationer och berörd allmänhet är inbjudna. Förslag till beslut om reservat och utkast till skötselplan skickas på remiss till berörda, bl.a. kan allmänheten ta del av handlingarna och lämna synpunkter. Ett beslut om reservatsbildande kan även överklagas.

Råd, tankesmedjor m.m.

Vattenråd möjliggör för rättighetsinnehavare att bidra med kunskaper och synpunkter om det egna vattenområdet och delta i arbetet med att ta fram förslag inom vattenförvaltningens verksamhetsområden. Man tar ställning till samma frågor som länsstyrelsen och Vattenmyndigheten. Vattenrådets roll är även att föra ut föreslagna åtgärder på lokal nivå. Det är en arena som ska representera alla intressen i ett vattenområde och ge alla som berörs av vattnet möjlighet att delta i diskussioner om hur de lokala vattenresurserna ska hanteras. Förutom den kontinuerliga samverkan sker även samråd, där vattenråden kan lämna synpunkter inför beslut av Vattenmyndigheten. Länsstyrelsen verkar för att det bildas vattenråd och gör gemensam skrivelse till Vattenmyndighe-

ten om att bilda vattenråd. Länsstyrelsen stöttar också i det kontinuerliga samverkansarbetet, ger råd i tillvägagångssätt och ger stöd i form av informationsmaterial, dataunderlag och liknande. Länsstyrelsen deltar även i vissa möten.

Det förekommer även andra former för att inhämta synpunkter från rättighetsinnehavare genom förberedelsearbete för framtagande av regionala strategier eller handlingsplaner, det kan vara tankesmedjor, SWOT-analyser, behovskartläggningar, intervjuer med utsatta rättighetsinnehavare, fokus- och referensgrupper.

Ett exempel på detta är att inför framtagande av en regional handlingsplan om friluftsliv i Skåne har en tankesmedja arrangerats. Syftet med tankesmedjan var att gemensamt fylla handlingsplanen med förslag på åtgärder för att nå friluftsmålen i Skåne. Kommuner, organisationer, myndigheter, politiker, företag och intresserade privatpersoner som arbetar med friluftsliv och rekreation i någon form var inbjudna till tankesmedjan.

Ett annat exempel är tankelistning i Skånes nationalparker och naturum. Det sker en omfattande verksamhet riktad till barn ute i naturum och för att lyssna in barnens reflektioner och idéer kring dessa insatser får barn möjlighet att lista sina tankar. Denna tankelistning utgör ett värdefullt bidrag till det fortsatta arbetet riktat till barn.

Ett annat exempel är att inför framtagandet av det nuvarande landsbygdsprogrammet och fiskeriprogrammet och som utgångspunkt för de regionala strategierna genomförde länsstyrelserna SWOT-analyser på uppdrag av regeringen. I Skåne deltog ca 200 personer i analysen, däribland flera representanter för civilsamhället. En särskild workshop med ungdomar i en kommun genomfördes också. Analysen lyfter centrala ekonomiska och sociala rättigheter.

Ytterligare ett exempel är att på uppdrag av regeringen har särskilda samrådsgrupper för

naturvård inrättats. Syftet med grupperna är att förbättra det regionala naturvårdsarbetet genom att öka samverkan mellan olika aktörer inom naturvård. Grupperna fungerar som en referensgrupp och samverkansorgan för naturvårdsarbetet på regional nivå. Det gäller allt från bevarande och skydd av natur genom olika skyddsformer till skötsel av skyddade områden, arbetet med hotade arter och regionala naturvårdsstrategier. Flera civilsamhällesaktörer deltar i samrådet, några av dem är s.k. röstbärandeorganisationer. Inför varje samråd ges en möjlighet att anmäla förslag på ärenden eller diskussionspunkter att lyfta upp på dagordningen.

Länsstyrelserna har även särskilda insynsråd. Insynsrådets uppgift är att utöva insyn i verksamheten och ge myndighetschefen råd, men har inga beslutsbefogenheter. Insynsrådets ledamöter utses av regeringen. Landshövdingen är ordförande och håller insynsrådet informerat om verksamheten. Syftet är att de ska företräda ett medborgarinflytande och utöva det allmännas insyn.

Klagomålshantering, synpunkter, överklaga

De allra flesta beslut som fattas av Länsstyrelsen kan överklagas av den som är berörd av beslutet. Länsstyrelsen prövar också överklagande av beslut som fattats av en kommun eller församling. Alla länsstyrelser har information på webben om rätten att överklaga under fliken, om länsstyrelsen. I beslut som fattas av länsstyrelsen framgår det också om och hur man kan överklaga beslutet. Att överklaga ett beslut är ett av de sätt som individer har för att kunna kräva att rättigheter tillgodoses.

Länsstyrelsen har ingen särskild klagomålsfunktion, där en enskild person kan lämna synpunkter på länsstyrelsens verksamheter eller bemötande. I de brukarundersökningar som länsstyrelsen genomför med viss periodicitet kan de aktörer, sällan enskilda, som kommer i kontakt med länsstyrelsens verksamheter lämna synpunkter på service och tjänster som länsstyrelsen tillhandahåller.

Via webben kan en enskild person kontakta länsstyrelsen via en kontakta oss funktion. En enskild person kan alltid framföra sina synpunkter via telefon, i fysiskt möte eller via mail. I Skåne har en särskild rutin för hantering av klagomål från allmänheten tagits fram.

Länsstyrelsen kan även genomföra särskilda undersökningar för att inhämta allmänhetens synpunkter i vissa frågor. Ett sådant exempel är Klimatsamverkan Skåne (samverkan mellan Länsstyrelsen, Region Skåne och Kommunförbundet Skåne) som nyligen genomfört en enkätundersökning där över 3000 skåningar i olika åldrar svarar på hur de ser på klimatfrågan, vad de själva är beredda att göra och vilka åtgärder de önskar att politik och näringsliv ska genomföra. Enkäten är en uppföljning av frågor som ställdes 2014 och svaren kommer bli en del av den nya klimat- och energistrategin för Skåne, som just nu är ute på remiss.

STEG 3 – Samverkan och dialog med civilsamhället

I kapitlet om civilsamhället beskrevs länsstyrelsens samverkan med civilsamhället som sker på olika sätt, exempelvis genom olika samverkansforum, regionala nätverk, regionala råd, tankesmedjor, partnerskap, arbets- och fokusgrupper som länsstyrelserna sammankallar samt genom projektstöd. Civilsamhället bjuds också in och deltar i informationsträffar, konferenser, samråd, erfarenhetsutbyten och referensgrupper.

En fungerande kontakt med civilsamhället är viktig för länsstyrelsens verksamhetsutveckling och bidrar till ett bättre beslutsunderlag och förbättring av länsstyrelsens insatser. Civilsamhället har kunskaper och erfarenheter i olika sakfrågor men också om flera gruppers levnadsvillkor, en kunskap som har stort värde för länsstyrelsens arbete med att förverkliga mänsk-

Tips

- Fundera över hur du i dina olika roller och i din verksamhet kan ta tillvara rättighetsinnehavarens perspektiv i större utsträckning? Hur kan du/verksamheten bättre möjliggöra för delaktighet och inflytande? Vilka metoder finns som inkluderar målgruppens röster? Finns det rutiner?
- Bjud in målgruppen att själv bestämma över och genomföra delar av en agenda vid samråd, workshops, fokusgrupper eller motsvarande.
- Fundera över om det finns civilsamhällesaktörer som representerar olika målgruppers röster och hur den kunskapen kan fångas upp i ett samråd eller annat inflytandeforum.
- Tänk igenom om alla som är berörda av ett beslut och som har rätt att yttra sig över detsamma, nås genom våra befintliga informationskanaler.
- Bjud regelbundet in representanter från civilsamhället som arbetar med olika målgruppers levnadsvillkor eller andra experter på olika målgruppers perspektiv i de frågor din verksamhet ansvarar för.
- Tänk igenom om verksamheten i tillräcklig utsträckning möjliggör för enskilda individer att komma med synpunkter på en verksamhet? Kan vi utveckla de former vi har idag?
- Ta reda på vilka brukarundersökningar eller motsvarande som görs idag? Hur fångar de in kunskap om individers situation?
- Skaffa kunskap om rättighetsinnehavares olika perspektiv i befintlig forskning eller i annan form av dokumentation.
- Diskutera med kollegor hur olika målgrupper kan tänkas påverkas av era beslut.
- Om det finns en regional överenskommelse med civilsamhället i ditt län är det en viktig källa till kunskap om olika civilsamhällsaktörer och vad och vilka de representerar.
- Vid samråd och andra råd, referensgrupper, enkäter, kartläggningar, intervjuer etc. är det viktigt att definiera vilken information som länsstyrelsen eftersöker och av vem, samt hur den ska användas i länsstyrelsens verksamhet.
- Tänk på att informationsinhämtning från allmänheten alltid ska ske på rättighetsinnehavarnas villkor.
- Varje deltagare bör ges en reell möjlighet att framföra sin egen talan i exempelvis samråd, referensgrupper eller i en enkät. Fundera över om länsstyrelsen får för mycket utrymme på agendan i ett samråd eller i samtalet på samrådet?

Frågor att fundera över för samverkan med civilsamhället

- Vilka civilsamhällesaktörer är relevanta för min verksamhet?
- Undersök om det finns rutiner eller arbetsstöd för samverkan med civilsamhället vid din länsstyrelse?
- Undersök om det finns sammanställningar av vilka nätverk som Länsstyrelsen ingår i, här kan det finnas värdefulla kontakter med civilsamhället.
- Identifiera inom vilket sakområde som samverkan med civilsamhället sker idag och ta redan på vilka erfarenheter som finns och vilka civilsamhällesaktörer som vi samverkar med kring dessa sakområden.
- Ta reda på hur vi låter civilsamhället bidra med kunskap inom ramen för befintlig samverkan, kan detta utvecklas?
- På vilket sätt bjuds civilsamhället in för att bidra med exempelvis ett funktionshinder-, minoritets- eller barnperspektiv i verksamheten?
- Vilka olika typer av organisationer bjuds in? När bjuds de in i vilket skede av en process? Viktigt att tänka brett och mångfald.
- Vilken nivå av samverkan vill vi ha? Gemensamma förväntningar är viktigt från början.
- Hur kan vi föra en kontinuerlig dialog med civila samhällets aktörer som är representanter för rättighetsinnehavares intressen och anspråk?
- Undersök möjligheter att bjuda in dig till nätverk som sammankallas av civila samhällets aktörer.
- Vilka resurser behöver civilsamhället ha stöd med för att kunna bidra i samverkan?

liga rättigheter. Föreningar som ger röst åt uppfattningar, behov och intressen hos individer eller grupper av individer är särskilt viktiga att ha kontakt, samverkan och dialog med.

För att på bästa sätt ta vara på civilsamhällets erfarenheter och kunskaper är det viktigt att hitta en bra form för samverkan. På nationell nivå finns överenskommelser om samverkan mellan civilsamhället, regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting på det sociala området, integrationsområdet och i utvecklingssamarbetet. Det finns även flera överenskommelser på regional och lokal nivå. Dessa överenskommelser fungerar som dialogplattformar och bygger på att det offentliga och civilsamhället tillsammans kommer överens om hur de ska förhålla sig till varandra. Överenskommelserna bidrar till en ökad öppenhet mellan parterna och stärker medborgarnas delaktighet. Överenskommelsen består oftast av parternas utgångspunkter, en gemensam vision, gemensamma principer för samverkan och parternas åtaganden och åtgärder. Dessa överenskommelser lyfter upp vikten av det civila samhällets roller som utförare och röstbärare och tar fasta på principer som ska vara vägledande för hur det offentliga och det civila samhället ska relatera till varandra. Dessa principer är centrala i

politiken för det civila samhället men de är också praktiskt användningsbara i samverkanssituationer. Om de används som ett analysverktyg för de initiativ och den verksamhet som det offentliga driver, kan de bidra till att utveckla verksamheten så att den tar fasta på civilsamhällets behov. De sex principerna utgör en värdegrund och ett förhållningssätt till samverkan som är viktig att utgå ifrån när samverkan inleds med civilsamhället.

Förutom dessa principer har även ett verktyg (Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen) för inflytande tagits fram av Europarådet och civilsamhället. Syftet med koden är att stimulera civila samhällets medverkan och delaktighet i offentliga beslutsprocesser. Genom koden får medborgare exempel på hur de genom engagemang i idéburna organisationer kan delta i den politiska beslutsprocessen. Koden är också ett värdefullt verktyg som myndigheter, kommuner och föreningar kan använda för att planera och utvärdera sitt samarbete. Kombinerar man principerna med den europeiska koden får man en bra grund för en fungerande samverkan mellan civilsamhället och länsstyrelsen.

GODA EXEMPEL

Nedan ges exempel på hur länsstyrelserna kan arbeta med samrådsprocesser och andra former för inflytanderåd med individer och civila samhället. Det finns även exempel på samverkan och partnerskap med civila samhället.

Möjligheter i mellanrum – exempel på hur länsstyrelsen kan inhämta synpunkter från civilsamhället

Länsstyrelsens enhet Landsbygd i samverkan deltar tillsammans med Region Skåne i projektet "Möjligheter i mellanrum". Målet är att motverka trenden av försämrade service på landsbygden och medverka till att underlätta för medborgare att bo, besöka och verka i hela Skåne.

Projektet besöker samtliga kommuner i länet för att i dialog med nyckelpersoner diskutera serviceutvecklingen. Syftet är att offentliga aktörer på både regional och kommunal nivå ska kraftsamla och samverka kring frågor som berör främst kommersiell service såsom handel och betaltjänster men även reflektera över övrig service på landsbygden.

Projektet är ett regionalfondsprojekt som pågår till juni 2019. Projektägare är Region Skåne. Projektet föregicks av en förstudie där ett stort antal engagerade människor inom kommunal förvaltning, Leaderområdena samt intresseorganisationer intervjuades och här framkom många "glapp" inom och mellan offentliga organisationer. Studien visade bl.a. att många tycker det är svårt att veta hur Länsstyrelsen och Regionen skapar nytta för intressenterna och till vem man ska vända sig i frågor som rör landsbygden

generellt. Det framkom även att det är svårt för kommunerna att hitta resurser att skriva ansökningar och driva projekt, även om projektmedel erbjuds. Vidare visade det sig att de regionala aktörerna tycker att det är svårt att hitta rätt kontakter på kommunerna. Dessa mellanrum, både horisontella och vertikala, vill projektet fylla ut med att skapa möjligheter för att rätt kontakter möts under rätt förutsättningar och med rätt syfte.

När projektet är slut ska det finnas ett etablerat offentligt kontaktnätverk kring servicefrågorna, tillgång till digital karta över serviceläget i länet, exempel på nya servicelösningar samt om man på kommunal nivå så önskar ett etablerat råd för landsbygdssäkring.

Mer information om projektet och aktiviteterna kan följas på www.mimskane.se

Kontaktperson Länsstyrelsen Skåne enheten Landsbygd samverkan

Betaltjänster – exempel på samrådsförfarande med civilsamhällesaktörer som representerar äldre och personer med olika funktionsnedsättningar.

Länsstyrelserna har ett särskilt uppdrag som handlar om att bevaka tillgången till grundläggande betaltjänster. Möjligheten till kontantbetalning har begränsats på olika sätt och i stället förutsätts att medborgarna klarar sina betalningar via internet. Detta skapar svårigheter för personer som inte har tillgång till internet eller som p.g.a. av funktionsnedsättning (t.ex. begåvningshandi-

kapp eller synnedsättning) inte klarar av betalning över internet. Sett utifrån ett människorättsperspektiv finns det utmaningar när det gäller grundläggande betaltjänster, alla har inte samma tillgänglighet till service. Många insatser görs i landet för att möta dessa utmaningar.

I Skåne är målet att öka tillgängligheten till betaltjänster i Skåne, och öka vår kunskap om vilka behov som finns, och kunskapsnivån (bland t.ex. nyanlända) om betalningssystemet i Sverige.

Länsstyrelsen Skåne påbörjade under 2015 ett arbete med framtagande av en strategi för att hantera utmaningarna med betaltjänster i Skåne. I samarbete med Region Skåne, kommunerna i Skåne och representanter från handikapp- och brukarorganisationer i länet har underlag samlats in för att skapa en bättre bild av vilka hinder för tillgänglighet kopplade till betaltjänster som drabbar enskilda.

För att säkerställa rättighetsinnehavarens perspektiv har en samrådsprocess inletts med föreningar som representerar äldre och personer med olika funktionsnedsättningar. Två samråd har hållits. Vid det första samrådet identifierades bl.a. behov av kontinuerlig utbildning, att tillhandahållare av betaltjänster behöver kunskap om målgruppens behov, mer utredningar och forskning för att bidra med rätt stöd till olika målgrupper samt att befintlig lagstiftning behöver synliggöras och följas. Ett särskilt önskemål lyftes fram om att få träffa bankerna och betaltjänstleverantörerna för att berätta hur äldre och personer med funktionsnedsättning upplever sin vardag. Under hösten 2017 arrangerades det andra samrådet med samma målgrupp. Vid detta möte deltog även betaltjänstaktörer och det möjliggjordes för en gemensam diskussion om vad vi kan göra enskilt och tillsammans för att skapa tillgänglighet.

Utöver samrådet har kunskapsbilden om behov och hinder ytterligare fördjupats genom samtal med enskilda personer med funktionsnedsättning.

För mer information, kontakta Länsstyrelsen Skåne, Enheten för social hållbarhet

Tidiga insatser för asylsökande (TIA) – exempel på samverkan med civilsamhället

Länsstyrelserna har i uppdrag att samordna och koordinera arbetet med tidiga insatser för asylsökande. Verksamheter för asylsökande bedrivs i huvudsak av civilsamhällesorganisationer, så uppdraget kan även ses som en satsning på civilsamhället. Insatserna inom TIA syftar till att påskynda etableringsprocessen och göra väntetiden, som uppstår när asylansökan prövas, så meningsfull som möjligt. Tidiga insatser ska bidra till att främja asylsökandes kunskaper i svenska språket, kunskaper om det svenska samhället och den svenska arbetsmarknaden samt om hälsa.

TIA-uppdraget kan sammanfattas i följande punkter:

- **Samordna och koordinera insatser** Länsstyrelsen ska verka för en god geografisk spridning av insatserna så att insatserna når en så stor andel av målgruppen som möjligt.
- **Stödja verksamheter** Det kan handla om hjälp med samordning, kompetensutveckling eller utlysning av statsbidrag.
- **Besluta och betala ut statsbidrag** till föreningar som bedriver verksamhet i form av tidiga insatser.
- **Följa upp** att tidiga insatser erbjuds och når asylsökande i länen och att de resurser som avsätts för olika typer av insatser används ändamålsenligt.

I Skåne har samverkansarbetet kring TIA byggts upp kring fem delregionala knutpunkter som nav. En länssamordningsgrupp har bildats som utöver berörda myndigheter även involverar organisationer inom den idéburna sektorn.

Länsstyrelsen har tecknat överenskommelser om partnerskap med ett antal idéburna organisationer i Skåne om samordning av tidiga insatser för asylsökande m.fl. Länsstyrelsen finansierar och processleder fem halvtidstjänster inom olika idéburna organisationer (Sensus, Röda Korset, Rädda Barnen, Malmö ideella och KC Malmö) som samordnar tidiga insatser för asylsökande i Skånes fem delregioner. Syftet är att förbättra förutsättningarna kring samarbetet mellan aktörer på lokal nivå så att fler asylsökande kan nås av kunskaps- och behovsbaserade insatser. De delregionala TIA-samordnarna representerar inte i första hand den förening där de är anställda utan den idéburna sektorn bredare mening.

Tack vare den välutvecklade samverkan som idag finns mellan civilsamhället (NÄTVERKET - Idéburen sektor Skåne Skåne) och offentlig sektor i Skåne är detta möjligt. Arbetet är kopplat till integrationsutvecklingsplattformen Partnerskap Skåne och kommer att följas och stöttas av Länsstyrelsen, bland annat har man kopplat in två forskare från Lunds universitet som kommer att utvärdera arbetet.

För mer information, kontakta Länsstyrelsen Skåne, Enheten för samhällsetablering och integration.

Partnerskap Skåne - exempel på samverkan och partnerskap med bland annat civilsamhället

Länsstyrelsen Skåne driver sedan tio år tillbaka utvecklingsplattformen Partnerskap Skåne där ett femtiotal aktörer ingår. Syftet med Part-

nerskap Skåne är att genom samverkan skapa stödstrukturer för att gemensamt kunna arbeta med verksamheter och projekt som stärker nyanlända personers rättigheter och möjligheter inom ramen för etableringen. Samverkan i Partnerskap Skåne utgår från tre basfunktioner: Samhälls- och hälsokommunikatörerna (SHK) som förmedlar kunskap om samhället och hälsofrågor till nyanlända, vilket är en avgörande förutsättning för rättigheter och möjligheter. Samverkan med civilsamhället och metoden Nätverk-Aktivitet-Delaktighet (NAD) som syftar till att göra civilsamhället tillgängligt för nyanlända personer. MILSA-stödplattform för migration och hälsa som fokuserar på att genom samverkan mellan forskning och praktik stärka det breda hälsoperspektivet i de organisationer som arbetar med nyanländas etablering och därmed förutsättningar för rätten till hälsa. Mycket av det arbete som pågår i Partnerskap Skåne och MILSA är kopplat till nationella samverkansprocesser och de metoder som tagits fram sprids runt om i landet.

Lärdomar:

- **Målbilden, en inkluderande och holistisk integrationsprocess** baserad på kunskap och behov, är tydlig och delas av alla.
- **De mänskliga rättigheterna, allas rätt till jämlik hälsa och förutsättningar för delaktighet** utgör en gemensam värdegrund
- **Olika vägar** till målet fungerar för olika individer och organisationer.
- **Praktisk verksamhet** i kombination med förankring på systemnivå.
- **Kommunikation som en metod.** Mottagarperspektivet är centralt.

För mer information, kontakta Länsstyrelsen Skåne, Enheten för samhällsetablering och integration.

Reservatsbildning Ivö – exempel på samråd och dialog kring bildandet av naturreservat

En av länsstyrelsens huvuduppgifter inom naturvård är bildande av områdesskydd, exempelvis naturreservat. Initiativet till att bilda naturreservat kommer ofta från kommunen eller länsstyrelsen själv, men kan komma från en enskild individ. Länsstyrelsen samråder främst med markägare, sakägare och berörda myndigheter. I vissa fall bjuder länsstyrelsen tidigt in till möten för information och inhämtande av synpunkter, där förutom sakägare och markägare även idéburna organisationer och berörd allmänhet är inbjudna. Förslag till beslut om reservat och utkast till skötselplan skickas på remiss till berörda, bl.a. kan allmänheten ta del av handlingarna och lämna synpunkter. Ett beslut om reservatsbildande kan även överklagas.

I samband med arbetet att bilda naturreservatet Ivö Klack i Kristianstad kommun i Skåne hölls ett planeringsmöte där flera verksamheter vid länsstyrelsen, markägare, sakägare, museer, kommuner, civilsamhällesorganisationer och andra berörda bjöds in för att framföra synpunkter på hur man tyckte att området bör utnyttjas och skötas och hur det fortsatta arbetet borde se ut. Länsstyrelsen informerade om reservatsbildningen och om arbetet med att ta fram en skötselplan. Tonen i inbjudan andades samverkan, delaktighet och dialog. Anledningen till att detta möte arrangerades var att Ivö Klack är ett välbesökt område för allmänheten av flera skäl, för att leta fossiler, beskåda den vackra utsikten över Ivösjön eller för en promenad i skogen. Området är av natur- och kulturhistorisk betydelse. Det finns bl.a. ett kalk- och kaolinbrott med stort besöksstryck. Brottet har en koppling till Iföverken i Bromölla som tillverkade produkter av kaolinleran på Iföverken. Länsstyrelsens handläggare sitter också på stor kunskap om vilka

föreningar som är aktiva i området och ser då till att de involveras i processen.

Samtidigt som reservatsbildningsprocessen var igång startades ett projekt med medel från bl.a. Region Skånes miljövårdsfond för att genom en förstudie undersöka möjligheten för ett utemuseum. Syftet skulle vara att levandegöra, utveckla och tillgängliggöra Ivö Klack i samklang med naturreservatet. Det handlade om att i projektet utgå från geologi, industriarv, naturarv, kulturarv och hälsa. En styr- och referensgrupp bildades som leddes av Regionmuseet i Kristianstad. Länsstyrelsen ingick liksom, Kristianstad och Bromölla kommun, Iföverkens industrimuseum, Ivö intresseförening, fossilforum och Humleslingan. Det var ett omfattande arbete med stort fokus på delaktighet. Bl.a. gjordes intervjuer med enskilda individer, flera möten och workshops för alla intresserade, nyhetsbrev om förstudien togs fram och en särskild tillgänglighetskonsult besökte området.

Ivö Klack blev naturreservat 2016 men i skrivande stund har det inte bildats något utemuseum.

För mer information, kontakta
Länsstyrelsen Skåne, naturskyddsenheten.

Samråd sverigefinska minoriteten - exempel på samrådsförfarande i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Under 2016–2017 har samverkan med Region Skåne fördjupats i syfte att på regional nivå gemensamt stärka arbetet med nationella minoriteters rättigheter och samordna samrådsförfarandet. Ett gemensamt regionalt samråd med den sverigefinska minoriteten genomfördes i december 2016. Huvudfokus för detta samråd var en

kartläggning av behov kopplade till förvaltningsområdet för finska. De behov som framkom var främst kopplade till kommunala verksamheter som äldreomsorg och skola. Därutöver lyftes behov av långsiktigt ekonomiskt stöd till de finska föreningarna som på många håll har svårt att bedriva sin verksamhet. Det framkom även ett önskemål om att ta fram informationsmaterial till kommuner och andra offentliga aktörer om lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Med utgångspunkt i behovsinventeringen tog Region Skåne fram en aktivitetsplan. Planen är ett levande dokument som ständigt uppdateras utifrån vad som beslutas i samband med samråden. Aktivitetsplanen omfattar insatser för alla fem nationella minoriteter, men har extra fokus på den sverigefinska gruppen.

I oktober 2017 genomfördes ytterligare ett gemensamt samråd med den sverigefinska minoriteten. Fokus för samrådet var dels en återkoppling från föregående samråd som hölls i december 2016, dels dialog kring gemensamma spelregler för den fortsatta samrådsprocessen. Vid samrådet godkändes aktivitetsplanen och det beslutades att samråd ska hållas två gånger per år, ett på våren och ett på hösten. Inför nästkommande samråd kommer Länsstyrelsen och Region Skåne att ha ett för-samråd med en mindre arbetsgrupp för att diskutera innehållet på det kommande samrådet.

Lärdomar:

- Samarbete med Region Skåne ger större tyngd och legitimitet, två regionala aktörer som samarbetar underlättar för målgruppen
- Inte för mycket utrymme för myndigheter att informera om olika frågor, mer tid för diskussion och dialog
- Vara noga med att lyssna in behov
- Inte underskatta betydelsen av politisk representation vid samråden

- En aktivitetsplan som ägs gemensamt och som uppdateras
- Utrymme för minoriteten att föra upp frågor på dagordningen
- Vara ute i god tid med inbjudan
- Använda tolk vid behov och översätta inbjudan och minnesanteckningar till minoritetsspråket

För mer information, kontakta Länsstyrelsen Skåne, enheten för social hållbarhet.

Frostviken, Länsstyrelsen Jämtland – exempel på samförvaltning av naturresurser med lokalt boende

Under 2010 – 2011 pågick på Länsstyrelsen Jämtland projektet ”Lokal förvaltning i Frostviken”. Syftet var att utveckla en förvaltningsmetod där lokalt boende samförvaltar naturresurserna i samverkan med myndigheten. Det önskade resultatet var att lokalt boende skulle få större inflytande över resurser, samt möjlighet att påverka den regionala utvecklingen.

I projektet fanns en arbetsgrupp bestående av lokalt boende, företrädare av samebymedlemmar och turistentreprenörer (enbart en kvinna och 12 män). Efter ett antal möten i den gruppen fann projektledningen att det huvudsakligen var frågor med ekonomisk tyngd som lyftes upp i gruppen.

För att även få ett fokus på övriga samhällsfrågor bildades en kompletterande grupp som enbart bestod av kvinnor från samebyarna samt kvinnliga turistentreprenörer (totalt 14 kvinnor). Effekten av detta blev att helt andra frågor lyftes upp på agendan, till exempel vikten av att medverka till att fler arbetstillfällen skapas i regionen för att klara samhällsservice, vård, skola etc. Detta var frågor som inte diskuterades i den mixade gruppen. Arbetet fortsatte som två parallella spår – och det blev många diskussioner runt köksborden vilket innebar en positiv utveckling för projektet.

Beslutade spelregler för samrådet

Samråd önskas två gånger per år i mars och september/oktober.

Före samråd

Samma grundprinciper ska gälla som är brukligt för alla möten:

- Kallelse ska ut i god tid - minst en gång innan mötet
- Kallelsen ska innehålla tid, plats och karta
- Kallelsen ska spridas via olika medier, ex bör ett ”event” skapas på Facebook som är enkelt för respektive förening/enskild person att sprida. Andra fora att sprida via är finska tidningar i Skåne, via det sverigefinska föreningslivet, Region Skånes och Länsstyrelsen Skånes hemsidor, skicka till alla kommunala samordnare och be dem sprida i respektive kommun.
- Dagordning och bilagor ska skickas med samt gärna en återblick från föregående möte
- Innan dagordningen formulerats ska föreningarna kontaktas för att höra om de har frågeställningar de vill ha med på dagordningen
- Punkten ”övriga frågor” ska alltid finnas med på dagordningen
- Stående punkter, ex Region Skånes aktivitetsplan, kan förslagsvis finnas med på dagordningen
- Behov av tolk ska meddelas vid anmälan till samrådet

Under samråd

- Saklig information, talarna ska hålla sig till dagordningen och till tidsramen
- Mätbara mål (smarta mål) på eventuella aktiviteter
- Vem gör vad? När ska det vara färdigt? Det ska vara tydligt vilka roller som gäller
- Mötena ska vara jämlika i den mån att alla som vill ska ges talutrymme och känna sig hörda
- Mötena ska vara relationsskapande

Efter samråd

- Minnesanteckningar med bilagor ska skickas ut inom en månad, både på svenska och finska
- Eventuella kompletteringar eller information kring specifika mål skickas ut löpande via mail till dem som anmält att de gärna står med på sändlistan

Framgångsfaktorer

- Ha inga färdiga lösningar som ni vill förankra – det märks i dialogen.
- Ha fokus på att lyssna in – argumentera inte emot.
- Lämna öppningar – men var tydlig med vad som inte går att genomföra utifrån regelverk, uppdrag mm. Det vill säga - ge ramar.
- Ha många möten.
- Ha beredskap för att stuva om i grupper där bara en eller några röster hörs.
- Identifiera vilka röster som saknas i diskussionerna och arbeta för att de tryggt kan vara med och göra sig hörda.

- Sammanfatta vad som framkommit i mötet – och var beredd på att revidera din tolkning.

För mer information, kontakta Länsstyrelsen i Jämtlands län.

Tillgänglighetsforum, Länsstyrelsen Kronoberg – exempel på inflytanderåd och samverkan med civilsamhällesaktörer som representerar personer med olika funktionsnedsättningar

Med målet att öka tillgängligheten och sätta de Länsstyrelsen är till för i centrum, bildades 2013

ett tillgänglighetsforum. Tillgänglighetsforum är en samverkan mellan Länsstyrelsen och Handikapprörelsens Idé- & KunskapsCentrum (I&KC). I&KC är en administrativ samordningsorganisation som hela den samlade handikapprörelsen i Kronobergs län står bakom. Forumet arbetar med syfte att förbättra Länsstyrelsens service för personer med funktionsnedsättning. Samverkan sker i dialogform med hög grad av delaktighet, där det finns möjlighet för båda parter att lyfta aktuella frågor.

Tillgänglighetsforum har bl.a. fungerat som remissinstans inför antagande av en tillgänglighetsplan för kulturreseptatet Linnés Råshult.

I samband med upprättandet av den blivande nationalparken Åsnen samverkades med I&KC om att tillgängliggöra nationalparken för alla målgrupper. Tio personer med olika funktionsvariationer lämnade synpunkter på anordningar vid ett besök i fält. Samråd har också skett löpande med en handikappkonsulent för utformningar av anordningar och byggnader i den planerade nationalparken.

Därefter presenterades ett utkast av tillgänglighetsplanen för forumet. ”Vi fick in många värdefulla synpunkter att arbeta vidare med i våra tillgänglighetsåtgärder och det framkom att flera av deltagarna aldrig besökt reservatet” säger Veronica Trygg som är en av Länsstyrelsens representanter i Tillgänglighetsforum.

Innan tillgänglighetsplanen fastställdes skickades den på remiss till alla berörda. Därefter anordnade Länsstyrelsen ett seminarium där föreslagna åtgärder i planen kan diskuteras mer ingående.

Tillsammans inviger vi nationalparken

Flertalet aktörer har deltagit i bildandeprocessen och kommer fortsatt engageras i invigningsarbetet. Ett första uppstartsmöte hölls 29 januari på Parken i Urshult. Vid mötet deltog projektets referensgrupp (som består av representanter från

lokala föreningar) och aktörer delaktiga i Destination Åsnen. Även de tre kommunerna, Växjö, Alvesta och Tingsryd, Naturum och Handikapprörelsen Idé och kunskapscentrum deltar i styrgruppen och arbetsgruppen för invigningsarbetet.

För mer information, kontakta Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Ungdomsråd, Länsstyrelsen Jönköping – exempel på inflytanderåd för barn- och unga vuxna

I flera år har Länsstyrelsen mött unga som inte tror att de har något att säga till om, och som tror att organisationer och vuxenvärlden inte lyssnar. När det kommer till just hållbarhetsfrågor som till exempel klimathotet är många unga både pålästa och oroliga, vilket leder till en stor frustration när de inte får vara med och påverka.

Sedan 2014 har Klimatrådet, som leds av Länsstyrelsen Jönköping, aktivt arbetat för att skapa förutsättningar och utveckla ungas inflytande i klimatarbetet. Klimatrådet har bland annat bjudit in alla gymnasieelever i länet till den årliga Klimatkonferensen som är gratis och öppen för alla med 900 platser. I inbjudan ingår också gratis transport till konferensen. Men insikten har kommit om att tidigare insatser inte räcker för att få större delaktighet och inflytande från den yngre populationen.

Vintern 2016 beslutade Klimatrådet att ett ungdomsråd ska etableras, mot bakgrund av intryck från tidigare workshops samt behovet av att systematiskt inkludera ungdomars perspektiv i rådets fortsatta arbete.

Under ungdomsdagen på ”Klimatveckan 2017” genomförs flera workshops med elever från Erik Dahlbergsgymnasiet. Syftet är att fånga upp, lyfta fram och tillvarata ungdomars intresse.

Vetenskapsradion Klotet direktsänder live med över 200 000 lyssnare.

Den 6 december 2017 bildades ungdomsrådet som blir en av tio arbetsgrupper inom Klimatrådet.

Ungdomsrådet har byggts upp i samverkan mellan Klimatrådet, Erik Dahlbergsgymnasiet i Jönköping och Ungdomar AB.

”Ett ungdomsråd är en utmärkt möjlighet att inkludera ungas tankar, idéer och åsikter i dessa frågor”, säger Michael Kinnander, ordförande i ungdomsrådet tillika lärare på Erik Dahlbergsgymnasiet.

Den första satsningen från ungdomsrådet är redan igång, en design tävling.

Varför det är viktigt att få med ungas perspektiv

”Om vi på allvar ska utveckla lösningar som fungerar över tid behöver vi inkludera dem som de berör - oavsett om det gäller företag, myndigheter, pensionärer eller unga. Det är trots allt unga som ska leva längst i de samhällen vi skapar idag. Därför är det viktigt att få med deras röster och engagemang från start. Det ökar dessutom chansen för hållbara beteendeförändringar och gör att lösningarna blir

bättre förankrade och anpassade till individerna som ska leva med dem”, säger Andreas Olsson som är klimat- och energistrateg på länsstyrelsen i Jönköping.

Syfte med ungdomsrådet

Ungdomsrådet syftar till att inkludera och

tillvarata ungas engagemang i klimatfrågan. Ungdomsrådet kommer lämna förslag till Klimatrådet som bidrar till att nå uppsatta klimatmål i Jönköping län.

För mer information, kontakta Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Samråd enligt miljöbalken

I de flesta fall krävs tillstånd enligt miljöbalken för att få starta och driva en verksamhet som kan påverka miljön. Det gäller även ändringar av en befintlig verksamhet. En sådan tillståndsprövning inleds alltid med en samrådsprocess. Det är inte Länsstyrelsen som ansvarar för samrådet utan verksamhetsutövaren. Länsstyrelsens roll blir att informera verksamhetsutövaren om

kraven på samråd med berörda sakägare, myndigheter, organisationer och allmänheten m fl. inför en tillståndsansökan samt ge stöd och råd i processen.

Exempel på information om samråd som länsstyrelsen ger verksamhetsutövaren

Varför samråd?

Syftet med samråd är att verksamhetsutövaren tidigt ska få kunskap om sådant som har betydelse för tillståndsprövningen. Avsikten är också att lyfta fram problemställningar och visa på alternativa lösningar. Samrådet ger även närboende, kommunen och andra intressenter möjlighet att tidigt komma med upplysningar och synpunkter.

Mål för samrådet

1. Att verksamhetsutövaren får ta del av synpunkter och upplysningar som är värdefulla för kommande ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen
2. Att alla som berörs får relevant information och har möjlighet att komma till tals.
3. Att ge förutsättningar för samsyn kring vad som behöver belysas i kommande ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen
4. Att miljökonsekvensbeskrivningen blir relevant och får den omfattning som behövs.

Vilka ska du samråda med?

1. Länsstyrelsen
2. Den aktuella tillsynsmyndigheten
3. De enskilda som kan antas bli särskilt berörda, tex närboende, skolor, vårdinrättningar, företag m.fl.

Vindbruk i Västerbottens län – exempel på länsstyrelsens information och stöd kring samråd

Länsstyrelsen Västerbotten drev under 2010 och 2011 projektet ”Vindbruk i Västerbottens län” i detta arbete ansågs det angeläget att öka kunskapen om tillståndprocessen för en stor anläggning på land, och när i processen den som är berörd har möjlighet att påverka. Länsstyrelsen tog då fram en särskild broschyr riktad till allmänheten om hur och när i processen man kan delta och påverka.

Den enskilde har möjlighet att påverka besluten

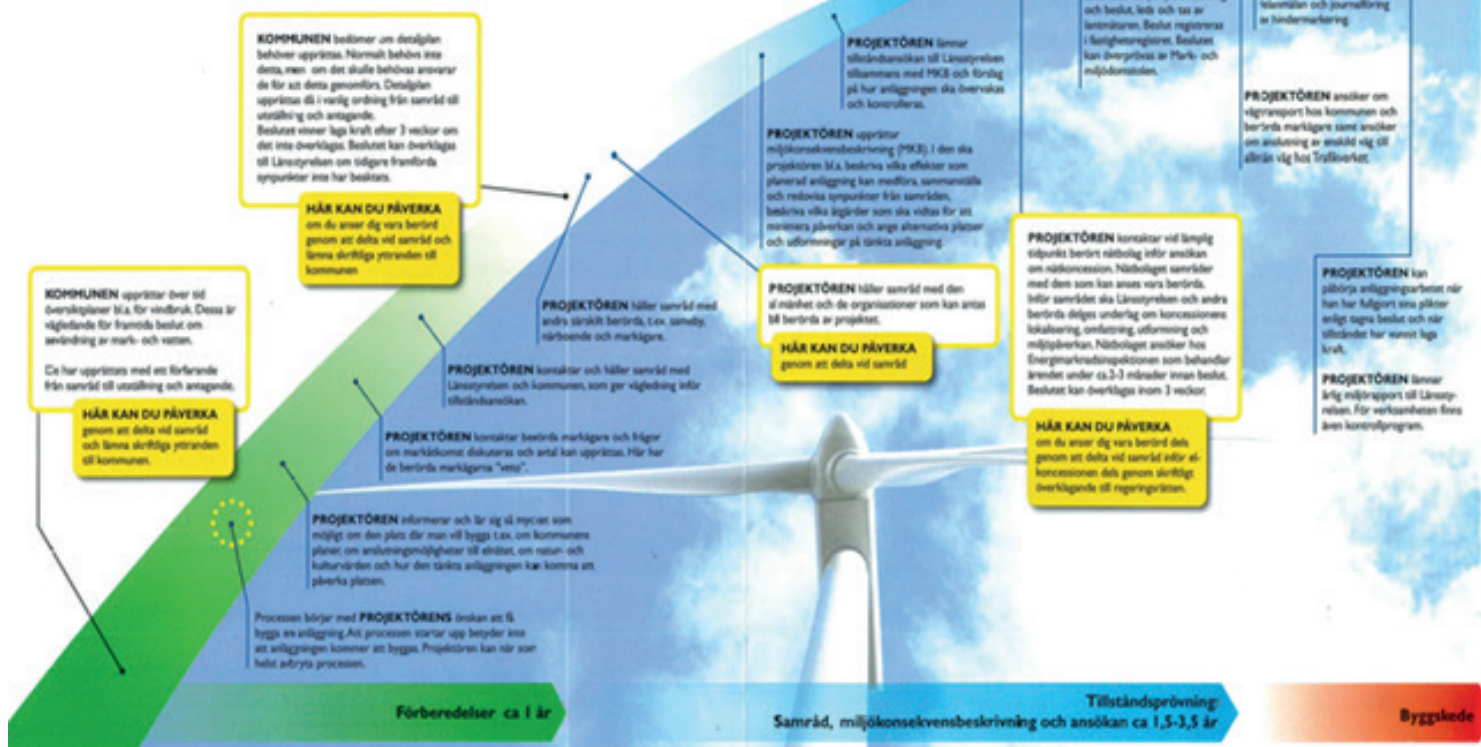
vid flera tillfällen under processens gång. De gula boxarna i bilden markerar när i processen som den enskilde kan påverka, genom att delta vid samråd eller lämna skriftliga yttranden.

Enligt miljöbalken ska ju samråd genomföras för att en projektör ska få tillstånd att bygga en stor vindkraftsanläggning. Projektören ansvarar för att i god tid och i nödvändig omfattning hålla samråd. Samråd sker vid ett eller flera tillfällen och innebär att parter möts och framför sina synpunkter och diskuterar.

Här får du information om tillståndprocessen för en stor vindkraftsanläggning på land och när du kan göra din röst hörd!

För att få bygga en stor vindkraftsanläggning måste man ha tillstånd enligt miljöbalken (MB) samt kommunens tillstyrkan. Med stora anläggningar menas två eller flera vindkraftverk med en totalhöjd över 150 meter eller en grupp med två eller flera verk med en totalhöjd över 120 meter. Här illustreras tillståndprocessen för en stor anläggning. Processen från till byggtillstånd är komplicerad och tar ofta flera år.

Du har möjlighet att påverka de beslut som tas vid flera tillfällen under processens gång. De gula boxarna markerar när i processen du kan påverka. Då kan du lämna dina synpunkter genom att delta vid samråd eller genom att lämna skriftliga yttranden. Mer information hittar du på Vindlivs hemsida: www.vindliv.se

Samråd med den samiska befolkningen

När det gäller samråd med samerna har regeringen nyligen i en promemoria (Ds 2017:43) föreslagit att en ny och särskild ordning ska införas för konsultation i frågor av särskild betydelse för samerna från och med 1 juli 2018. Reglerna föreslås bli införda som en ny lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket som ska gälla utöver annan samrådsskyldighet enligt gällande lagstiftning. Syftet är att främja och stärka det samiska folkets inflytande över dess egna angelägenheter i beslutsprocesser. Förslaget är utformat mot bakgrund av bland annat rekommendationer som internationella granskningsorgan har lämnat. Förslaget innebär att när regeringen, en statlig förvaltningsmyndighet, ett landsting eller en kommun handlägger ett ärende som kan få särskild betydelse för samerna ska före beslut i ärendet konsultation ske med Sametinget som företrädare för det samiska folket. När ärendet kan få särskild betydelse för en samisk organisation eller en sameby ska även dessa konsulteras.

Sametinget

Sametinget är en remissinstans medan samebyarna är sakägare. På sin hemsida beskrivs att de är måna om att olika samråd går till på ett riktigt sätt och inte enbart består av enkelriktad information.

För att det ska anses som att samebyarna deltagit effektivt i samrådet anser Sametinget att vissa normer ska följas:

- Samrådsförfarandet har varit omfattande och har resulterat i ett positivt stöd för åtgärden hos en majoritet av de rådfrågade.
- Samebyn ska få så mycket information om åtgärden att de kan fatta ett informerat beslut om projektet och om de så önskar lämna sitt "fria och informerade samtycke".
- Samebyn ska ges möjlighet till ett effektivt

deltagande och ett faktiskt inflytande.

- För att nå ett effektivt deltagande avses tidsaspekten, ekonomiska resurser och att inga andra faktorer redan låst förutsättningarna.
- Den traditionella samiska kunskapen bland de berörda samerna måste beaktas, och renskötarna i berörd sameby ska anses som lokala experter.

Rennäringsdelegationen

I länsstyrelseinstruktionen framgår att det ska finnas en rennäringsdelegation inom länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (Förordning 2017:868 med länsstyrelseinstruktion, §16).

Rennäringsdelegationen avgör frågor inom av Länsstyrelsen fastställda ansvarsområden. Syftet med rennäringsdelegationen är att stimulera ömsesidigt informations- och kunskapsutbyte för att nå en långsiktigt hållbar rennäring i länet. Rennäringsdelegationen deltar i behandlingen av alla viktigare frågor som rör rennäringen. Frågor som behandlas i rennäringsdelegationen kan t.ex. gälla principer för upplåtelse av jakt, fiske och mark på kronomarken ovanför odlingsgränsen eller principer för fördelning av rennäringens bygdemedel.

Rennäringsdelegationen sammanträder normalt 3 gånger/år. Delegationen består av sju ledamöter med landshövdingen som ordförande. Tre av ledamöterna skall vara rennäringsutövare

Under 2017 har rennäringsdelegationen i Västerbotten haft tre möten där bl. a. följande frågor har diskuterats:

- Riktlinjer för upplåtelse av mark, jakt och fiske.
- Hantering av bygdemedel, fjällägenheter, terrängkörning, mm.
- Nya beslut om högsta antal renar för länets samebyar samt påföljande överklagningar i några fall.

- Remisser, t. ex. ”Frågor kring 2009 års renbeteskonvention”, ”Riksintresseutredningen” och ”Analys av Sametinget”.

Överklagande – exempel på information från länsstyrelserna om hur enskilda kan överklaga ett beslut

De allra flesta beslut som fattas av Länsstyrelsen kan överklagas av den som är berörd av beslutet. Länsstyrelsen prövar också överklagande av beslut som fattats av en kommun eller församling.

Överklagande av Länsstyrelsens beslut – En enskild medborgare som påverkas av ett beslut som Länsstyrelsen har fattat kan oftast överklaga det. Med beslutet ifråga ska följa information som förklarar hur man går tillväga, inklusive tidsfrister. Länsstyrelsen kontrollerar att överklagandet har kommit in i rätt tid, och därefter skickas det, samt övriga handlingar i ärendet, vidare till den myndighet som ska avgöra frågan. Länsstyrelsen kan också rätta eller ompröva egna beslut.

Länsstyrelsen prövar överklagande av kommunens beslut – Många typer av beslut som fattas av

en kommun kan överklagas till Länsstyrelsen.

Det gäller till exempel beslut om bygglov, parkerings-tillstånd och kommunala beslut om lokala trafikföreskrifter. Även så beslut som kommunen fattat enligt miljöbalken, livsmedelslagen och lagen om skydd mot olyckor.

Den som vill överklaga ett kommunalt beslut ska skicka sitt brev till den kommun som har fattat beslutet. Kommunen kontrollerar först att det har kommit in i rätt tid, och i så fall skickas det vidare till Länsstyrelsen tillsammans med övriga handlingar. Länsstyrelsen fattar sedan ett beslut, som även det kan överklagas.

Förvaltningslagens (SFS 1986:223) regler gäller när vi handlägger ett överklagningsärende. Det innebär att du måste vara berörd av ett beslut för att ha rätt att överklaga det.

För mer information:

Alla länsstyrelser har information om att överklaga på respektive länsstyrelses webbplats.

FRAMÅTBlickande SLUTSATSER

Delaktighet och inflytande är centrala begrepp i all offentlig verksamhet, vilket det finns goda grunder för. Det tillhör våra mänskliga rättigheter att få vara med och påverka frågor som vi berörs av. Delaktighet främjar också framgångsrika beslut och gynnar därmed också verksamheterna.

Ett viktigt stöd i arbetet med delaktighet är den omfattande kunskap som civila samhällets organisationer har om individers behov och intressen i frågor relaterat till länsstyrelsens verksamhet. Genom projektets kunskapsinhämtning har vi kunnat se att det finns en vilja hos länsstyrelsens tjänstepersoner att ta in denna kunskap för att främja inflytande och delaktighet bland målgrupperna för verksamheterna. Många verksamheter gör mycket för att se till att möjligheter att påverka ska finnas.

Samtidigt är det vanligt att man inte riktigt lyckas få till det optimala samrådet, många gånger resulterar samrådsmöten i informationsinsatser och envägskommunikation istället för dialog. Det kan finnas flera skäl till detta, det kan handla om olika förutsättningar och möjligheter, behov av fungerande rutiner och arbetsstöd för tillvägagångssätt, men också behov av mer kunskaper på området.

Kunskapsstödet ger exempel på olika former och arbetssätt som används av länsstyrelserna för att inhämta synpunkter från rättighetsinnehavare och samverkan med civilsamhället. Att det inte finns ”EN” modell för när och hur man ska lyssna på målgruppers synpunkter och behov eller samverka med civilsamhället behöver inte vara någon svaghet, utan kanske snarare ett

uttryck för de skiftande förutsättningar och behov som finns hos verksamheterna.

Svagheten handlar snarare om att denna kunskapsinhämtning, dialog och samverkan inte sker i den omfattning och med den kontinuitet som skulle behövas för att garantera individers rätt att komma med synpunkter på, och påverka utvecklingen av frågor som berör individen. Tjänstepersoners vilja och engagemang är viktigt men det behövs också uttalad vilja och stöd från ledningen att låta verksamheterna prioritera inhämtande av rättighetsinnehavarnas synpunkter.

Hela verksamheten behöver vara grundad i ett gemensamt förhållningssätt till delaktighet och inflytande. Det kräver goda förutsättningar för verksamheterna att prioritera detta, inte minst tid. Det behövs också rutiner och beslut som säkerställer att förhållningssättet finns med i alla interna och externa insatser och beslut. Likaså behövs kunskap om mänskliga rättigheter och hur man främjar delaktighet och inflytande i all verksamhet. Det är också viktigt att stödja verksamheterna med arbets- och tillämpningsstöd. Lika viktigt är det att upparbetad kunskap, goda exempel och erfarenheter tas tillvara och tillgängliggörs för hela myndigheten.

Med inspiration av den erkända ”kunskaps-trappan” (ex. Gordon Training International) vill vi åskådliggöra behovet av en större medvetenhet och kunskap inom Länsstyrelsen i dessa frågor för att bättre kunna främja delaktighet. Något som vi hittar stöd för i bl.a. utredningar och i den enkät riktad till cheferna på länsstyrelsen Skåne

och Västerbotten som genomfördes i projektet.

Med kunskapsstödet vill vi underlätta inlärningsprocessen för länsstyrelsens alla tjänstepersoner så att de relativt snabbt kommer vidare i kunskapstrappans olika stadier för att säkerställa inflytande och delaktighet för våra målgrupper. När vi är i det tredje stadiet har vi tillräcklig kunskap om länsstyrelsens roll och ansvar för att säkerställa inflytande och delaktighet, även varför länsstyrelsen ska etablera kanaler för inflytande. Det är då vi kan säkra rätten till delaktighet i verksamheten. Kunskapsstödet ger också länsstyrelsen kunskap om civila samhället, dess roller och vad de kan bidra med, både erfarenhets- och kunskapsmässigt i arbetet med de mänskliga rättigheterna. Länsstyrelserna får också konkreta tips och exempel från den egna verksamheten på hur inflytanderåd och dialog kan upprättas och utformas. Med denna kunskap har alla länsstyrelser bättre förutsättningar att möjliggöra för att rättighetsinnehavarnas egna perspektiv får större genomslagskraft i verksamheten.

Några tips för att komma igång och utveckla arbetet!

- Skaffa insikt och kunskap så att vi ”tänker” dialog och delaktighet med verksamhetens berörda målgrupper
- Fundera över vilka målgrupper som berörs av verksamheten och hur de berörs
- Tänk igenom hur målgruppens röster kan inkluderas i verksamheten, vad görs idag, vad kan vi göra mer?
- Överväg hur vi fångar upp de utmaningar som civilsamhället identifierar, vilken dialog/samarbete finns idag och med vem? Hur kan vi utveckla?
- Överväg att ta fram rutiner och beslut som säkerställer förhållningssättet i alla interna och externa insatser och beslut. Ta fram arbets- och tillämpningsstöd.
- Prioritera att lyssna och inhämta synpunkter från målgrupperna, visa att vi vill lyssna och ta in synpunkter, ha dialog inte bara informera.
- Se till att upparbetad kunskap, goda exempel och erfarenheter tas tillvara och tillgängliggörs för hela myndigheten.

REFERENSER

Rapporter och andra skriftliga källor

För och med unga - Handbok om att integrera ett ungdomsperspektiv i verksamheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016

Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen, Europarådets INGO-konferens 2009

Knäck koden! - En vägledning om hur kommuner och civilsamhälle kan arbeta tillsammans mot våldsbejakande extremism, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2017

SAMLA KRAFT! - En vägledning för kommuner och civilsamhället om samverkan kring insatser för nyanlända, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016

Samverkan mellan stat, region och civil-samhälle för nyanländas etablering - En utvärdering av projektet NAD i Skåne, Anders Jönsson och Roberto Scaramuzzino, Socialhögskolan Lunds universitet, 2016

Vem gör vad? 20 myndigheters samverkan med det civila samhället, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016

Offentliga aktörers behov av kunskap om det civila samhället – det civila samhällets syn på vad offentliga aktörer bör veta, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2017

Slutrapport för länsstyrelsernas (2014-2017) samordnings- och utvecklingsuppdrag i mänskliga rättigheter, Länsstyrelserna 2017

På tal om mänskliga rättigheter, Länsstyrelserna 2017

Metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt, Länsstyrelserna 2016

Grundutbildning i mänskliga rättigheter, Länsstyrelserna 2010

Samtal, möten, webbseminarier och enkäter

Enkät om delaktighet och inflytande vid Länsstyrelsen Skåne och Västerbotten, Länsstyrelsen Skåne och Länsstyrelsen i Västerbottens län 2017

Erfarenhets- och kunskapsutbyte med NÄTVERKET - Idéburen sektor Skåne Skåne, september 2017

Samtal med Maria Sundbom Ressaissi, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, oktober 2017

Flera intervjuer och samtal med chefer och handläggare vid Länsstyrelsen Västerbotten och Skåne

Webbseminariet Alla kan vinna på samverkan, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017

Webbplatser

www.lansstyrelsen.se

www.mucf.se

www.civsam.se

www.overenskommelsen.se

www.overenskommelsenskane.se

www.sstkrishandledning.se/

www.sametinget.se

www.notisum.se/rnp/sls/lag/20170871.htm

www.regeringen.se/rattsdokument/departementsserien-och-promemorior/2017/09/ds-201743/http://

www.harryshier.net/docs/Shier-Vagar_till_delaktighet.pdf

Länsstyrelsen
Skåne

Länsstyrelsen
Västerbotten